

Jezična obilježja maminskog govora usmjerenog djeci dobi 0-2 godine

Marinović, Ursula

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:118181>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-29**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

DIPLOMSKI RAD

Jezična obilježja maminskog govora usmjerenog djeci
dobi 0-2 godine

Ursula Marinović

Zagreb, rujan 2022.

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

DIPLOMSKI RAD

Jezična obilježja maminskog govora usmjerenog djeci
dobi 0-2 godine

Ursula Marinović

izv. prof. dr. sc. Maja
Cepanec

Zagreb, rujan 2022.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Jezična obilježja maminskog govora usmjerenog djeci u dobi od 0-2 godine* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Ursula Marinović

Mjesto i datum: Zagreb, rujan, 2022.

Zahvale

Od srca zahvaljujem mentorici, izv. prof. dr. sc. Maji Cepanec na brojnim savjetima, odgovorima na mnoga pitanja, strpljivosti, susretljivosti i usmjeravanju tijekom izrade ovog rada.

Zahvaljujem i Ana-Mariji Bohaček, univ. spec. rehab. educ. na pruženoj prilici da napravim analizu obilježja maminskog govora na njenim snimkama.

Hvala svim mojim prijateljima i mojoj tehničkoj podršci na vjeri u mene.

Najviše hvala mojoj obitelji na bezuvjetnoj potpori i ljubavi.

SAŽETAK

Jezična obilježja maminskog govora usmjerenog djeci u dobi 0-2 godine

Ursula Marinović

Izv. prof. dr. sc. Maja Cepanec

Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Još dok je u majčinoj utrobi, dijete prepoznaje njen glas, a već po rođenju preferira slušanje govora od ostalih zvukova te vrlo rano nakon rođenja ima sposobnost razlikovanja govora majke od govora ostalih prisutnih u njegovoj okolini. Majka se obraća djetetu od trenutka njegova rođenja i govori mu iako zna da dijete još ne može razumjeti govor. Majka to čini intuitivno – koristeći se pojednostavljenim govorom, kraćim iskazima, sporijim tempom govora i prenaplašenom prozodijom. Ovaj rad imao je za cilj analizirati obilježja maminskog govora tijekom polustrukturiranih interakcija majki i djece u njihovom prirodnom okruženju. U istraživanje su bile uključene majke i djeca u dobi 3, 6, 9, 12, 18 i 24 mjeseca. Tijekom interakcije majke su koristile odabrane igračke uz uputu da prezentiraju nove igračke svojoj djeci. Tako se očekivalo dobiti ujednačene uvjete za sve majke i djecu, neovisno o dobi. Interakcije su snimane i naknadno analizirane. Analizirala su se jezična obilježja maminskog govora, kao i obilježja komunikacije majki. Naglasak u analizi bio je na razvojnim promjenama obilježja maminskog govora, ovisno o dobi djeteta. Rezultati su pokazali lagani porast prosječne duljina iskaza majki, najučestalije mjere sintaktičke složenosti govora, s porastom dobi djeteta. Dakle, osjetljivost majki na zahtjeve za pojednostavljenim govorom smanjuje se s porastom dobi djeteta te se iskaz obogaćuje. Analizom prikupljenih podataka može se zaključiti da su jezična obilježja maminskog govora prije svega odraz majčine želje za privlačenjem djetetove pažnje i za ostvarivanjem komunikacije i interakcije s djetetom. To se očituje, kako pokazuju rezultati ovog istraživanja, u brojnim ponavljanjima istih riječi, velikom udjelu glagola kojima se usmjerava pažnja, postavljanju mnogo pitanja, uporabi djetetova imena u svrhu privlačenja pažnje i korištenju ovdje i sada temama. Također tijekom prve dvije godine djetetova života komunikacija majki s djecom ostvaruje se ponajviše u svrhu dijeljenja interesa, doživljaja i iskustava s djecom. Tijekom tog razdoblja majke ponekad koriste i geste kojima podupiru govor. Osim što će poslužiti bogatijem razumijevanju važnog okolinskog čimbenika koji unapređuje uredan obrazac razvoja komunikacije i usvajanja jezika, podatci dobiveni ovim istraživanjem ukazat će na potrebu posvećivanja posebne pažnje maminskom govoru tijekom poticanja jezičnih i komunikacijskih sposobnosti kod djece s teškoćama u razvoju.

Ključne riječi: maminski govor; obilježja jezika; komunikacija; interakcija

SUMMARY

Linguistic features of motherese speech aimed at children aged 0-2 years

Ursula Marinović

Assoc. Prof. Maja Ceganec, PhD

Speech and Language Pathology Department, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb

While still in the womb, the child recognizes the mother's voice and, even at birth, prefers to listen to speech rather than other sounds. Very early after birth, it is able to distinguish the mother's speech from the speech of others around it. From the moment of birth, the mother turns to the child and speaks to it, even though she knows that the child cannot yet understand language. The mother does this intuitively – with simplified language, shorter sentences, slower speech tempo and overemphasized prosody. The purpose of this work was to analyze the characteristics of mothers' speech during semi-structured interactions between mothers and children in their natural environment. Mothers and children aged 3, 6, 9, 12, 18 and 24 months were included in the study. During the interaction, mothers used the selected toys with instruction to present new toys to their children. This was done to create consistent conditions for all mothers and children, regardless of age. The interactions were recorded and subsequently evaluated. Both the linguistic features of the mother's speech and the features of the mother's communication were analyzed. The focus of the analysis was on developmental changes in the mother's language features as a function of the child's age. Results showed a slight increase in the mean length of utterance, the most common measure of syntactic complexity of speech, as the child's age increased. Thus, the mother's sensitivity to requests for simplified language decreases as the child ages, and the language becomes richer. Analysis of the collected data suggests that the linguistic features of maternal speech primarily reflect the mother's desire to attract the child's attention and to achieve communication and interaction with the child. This is manifested, as the results of this study show, in numerous repetitions of the same words, a high proportion of attention-seeking verbs, asking many questions, using the child's name to attract attention and using here-and-now themes. Also, during the first two years of child's life, the mother's communication with the children tends to serve the purpose of sharing interests and experiences with the children. During this time, mothers sometimes use gestures to support language. The data obtained from this study not only provide a more comprehensive understanding of an important environmental factor that enhances the orderly pattern of communication development and language acquisition, but also point to the need to pay special attention to the mother's language in stimulating the language and communication skills of children with developmental disabilities.

Keywords: motherese speech; features of language; communication; interaction

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
1.1.	Govor usmjeren djetetu i njegova obilježja	2
1.2.	Prosječna duljina iskaza	4
1.3.	Sadržaj iskaza	9
2.	PROBLEM ISTRAŽIVANJA.....	12
2.1.	Cilj istraživanja.....	12
2.2.	Istraživačka pitanja	12
3.	METODE ISTRAŽIVANJA	13
3.1.	Sudionici.....	13
3.2.	Postupak ispitivanja	15
3.3.	Postupak analize	17
3.4.	Varijable.....	17
4.	REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA	21
4.1.	Prosječna duljina iskaza	21
4.2.	Ukupan broj pojavnica i različnica	23
4.3.	Broj pojavnica prema vrstama riječi	26
4.4.	Funkcije verbalnih iskaza.....	28
4.5.	Tema iskaza	32
4.6.	Uporaba djetetova imena.....	35
4.7.	Komunikacijske funkcije verbalnih iskaza	38
4.8.	Geste	41
5.	ZAKLJUČAK	44
6.	LITERATURA.....	46

1. UVOD

Interakcije majke i dojenčeta imaju neobično važan utjecaj na širok raspon ljudskih sposobnosti i upravo one, kako upućuju podatci niza istraživanja, predstavljaju temelj za kognitivni, socio-emocionalni i jezični razvoj djeteta (Ivšac, 2003). U djece tipičnog razvoja predjezična komunikacija obuhvaća prve dvije godine života i u tom razdoblju stvaraju se temelji bitnih obilježja komunikacije na koje će se nadograditi najprije djetetova sve složenija komunikacijska, a zatim i jezična kompetencija. Prve dvije godine djetetova života su razdoblje pripreme za dominantno služenje jezikom (Ivšac, 2003).

Iako je govor usmjeren djetetu primarno bio domena lingvističkih istraživanja, također je postao koristan alat za istraživanje predjezične socijalne komunikacije. Prve socijalne interakcije između majke i djeteta, prema Ivšac (2003) pokazuju da dojenče već u dobi od 1-2 mjeseca može ostvariti socijalni kontakt. Majke te prve interakcije ostvaruju govorom, a dijete prepoznaje majčin glas još dok je u utrobi (De Casper i Fifer, 1980).

Dijada roditelj-dijete, kako navode Papoušek, Papoušek i Haekel (1987), predstavlja sustav interakcije s polarnim nejednakostima u perceptivnim i produktivnim komunikacijskim sposobnostima njenih sudionika koje se očituju u njihovoj količini integriranog iskustva i sposobnosti da ga razmjenjuju s ljudskom kulturom. Ove nejednakosti savršeno predodređuju dijadičku interakciju u kojoj vokalna komunikacija može igrati ključnu ulogu.

Segmentacija govora, redukcija sintaktičke složenosti, ponavljanja i spori tempo zabilježeni su u govoru usmjerenom dojenčadi u dobi od 3 mjeseca više nego što je izviješteno za roditeljski govor usmjeren djeci starijoj od jedne godine (Papoušek, Papoušek i Haekel, 1987). Međutim, umjesto nuđenja ispravnih lingvističkih modela, roditelji se koriste pojednostavljenim uzorcima ekspresivnih melodijskih obrisa kao najistaknutijim jedinicama govora. Ova tendencija može se interpretirati kao rezultat prilagodbe djetetovim integrativnim kapacitetima s obzirom na njegovu dob. Intuitivna priroda pribjegavanja osnovnim neverbalnim svojstvima vokalne komunikacije, s univerzalnošću u odnosu na spol, favorizira pretpostavku da je govor usmjeren djetetu (*baby talk*) dio ljudskoj vrsti specifične didaktičke podrške u komunikacijskom razvoju dojenčadi.

Roditelji tijekom dijadičkih interakcija dojenčad tretiraju kao ravnopravne partnere u komunikaciji koji imaju razvijenu sposobnost intencijske komunikacije, iako njihova

dojenčad još uvijek nije razvila te sposobnosti. Zbog toga roditelji u svom govoru pojednostavljaju sintaksu, koriste konkretan vokabular, gramatičku i artikulacijsku točnost i tečnost, verbalna ponavljanja, visok udio pitanja i raznolike značajke učenja konverzacije i jezika.

Ipak, oskudni rezultati longitudinalnih studija maminskog govora ističu da je govor usmjeren dojenčadi koja su u predjezičnoj fazi usvajanja jezika, iako iznenađujuće sličan u nekim sintaktičkim i leksičkim značajkama, ipak različit u kvaliteti. Papoušek, Papoušek i Haekel (1987) navode da prilagodbe u govoru majki mogu poslužiti razvoju širokog spektra adaptivnih vještina djeteta - kao didaktička podrška perceptivnom, integrativnom i komunikacijskom razvoju tijekom rane dojenačke faze. Tako je maminski govor, kako ga najbolje opisuje Snow (1972), izvrstan alat za pomoć djeci u učenju jezika.

Postavlja se pitanje što određuje promjene i prilagodbe u značajkama maminskog govora usmjerenog djetetu koje se događaju prirodno i koju ulogu dijete ima u određivanju i ograničavanju kvalitete svojih ranih jezičnih iskustava.

Nedvojbeno je da motivacija roditelja, u ovom slučaju konkretno majki, predodređuje da će se pojaviti promjene u govoru usmjerenom djeci, ali motivacija majki ima samo mali značaj u traženju neposrednih uzroka tih promjena u govoru. Tako je primjerice jedno od objašnjenja tih prilagodbi pretpostavka da je govorni stil majke rezultat njene želje da pruži djetetu jezične lekcije (Cross i Morris, 1980). No, ova hipoteza oslanja se samo na moguću motivaciju majke, a malo govori o varijacijama u specifičnim značajkama njenog govora te još manje predviđa prirodu njenih prilagodbi govora. Brown (1977) ističe da roditeljska postignuća eksplicitnog podučavanja jezika djeci nisu impresivna. Rijetki su zapravo pokušaji roditelja da tako podučavaju djecu jeziku, kada ih uče novim riječima, jer jezik je mnogo više od samog rječnika. Unatoč često značajnoj povezanosti između značajki govora roditelja i mjerama jezičnog razvoja njihova djeteta, u spontanom govoru djeteta rijetko se direktno odražavaju jezične strukture njihovih roditelja, štoviše, konstrukcije koje djeca koriste većinom imaju jedinstvenu i kreativnu kvalitetu koja ukazuje da ne usvajaju jezik jednostavno direktnom imitacijom.

1.1. Govor usmjeren djetetu i njegova obilježja

Podatci o varijabilnosti govora pojedinih skrbnika pružaju okvir za sustavno proučavanje uloge jezičnog unosa (*inputa*) u usvajanju jezika. Uloga jezičnog unosa predmet je rasprava i

počiva više na teorijskim pretpostavkama nego na sustavnim opažanjima. Nekad se pretpostavljalo da je uloga jezičnog unosa ograničena te da, u govoru različitih skrbnika pa tako posljedično i u sintaktičkom razvoju djece, postoje male varijacije. Smatralo se da se jezik usvaja putem urođenih i univerzalnih mehanizama. U prilog tome ide i činjenica da je govor skrbnika prepun grešaka i krivih početaka te tako nije dovoljan za poticanje usvajanja gramatičkih pravila.

No, nakon nekih provedenih istraživanja, istraživači su zauzeli drugačiju teorijsku perspektivu iz koje se jezični unos proučava kao izvor djetetova jezika. Tomasello (2003) tako tvrdi da je jezični unos u kombinaciji s urođenim jezičnim sposobnostima dovoljan za izvođenje cjelokupne odrasle gramatike.

Rezultati empirijskih istraživanja ukazuju da postoje značajne varijacije u jezičnom unosu te da su upravo one povezane s razlikama u jezičnom razvoju djece. Huttenlocher i suradnici (2007) proveli su longitudinalnu studiju govora usmjerenog djeci tijekom razdoblja ranog jezičnog razvoja, u dobi djece od 14 do 30 mjeseci. Htjeli su istražiti prirodu individualnih razlika djetetu usmjerenog govora među skrbnicima te odrediti ostaju li te razlike stabilne tijekom vremena. Snimali su interakcije u obitelji, uglavnom majki s djecom, tijekom svakodnevnih aktivnosti u prirodnom okruženju. Varijable istraživanja uključivale su sintaksu i leksikon. Uključivale su kvantitativne i kvalitativne mjere te rječničku raznolikost. Količina govora mjerila se ukupnim brojem riječi (pojavnica), ukupnim brojem rečenica i brojem iskaza. Poseban naglasak stavljen je na kompozicijske mjere, a one su uključivale udio višesložnih rečenica, broj imenica po rečenici i prosječan broj riječi po rečenici. Jedno od temeljnih pitanja njihova istraživanja bilo je mijenja li se govor skrbnika tijekom vremena. Osim toga ih je zanimalo postoje li individualne razlike među skrbnicima te ostaju li te razlike stabilne, točnije postoji li među pojedincima tendencija da zadrže isto mjesto u poretku na mjerama jezičnih obilježja govora tijekom vremena. Nijedna kvantitativna mjera - broj pojavnica, broj rečenica i broj iskaza nisu pokazale značajne promjene tijekom vremena. Suprotno tome, svih pet mjera složenosti pokazale su promjene tijekom vremena. Dvije mjere složenosti odražavale su raznolikost govora - broj različitih riječi i broj različitih vrsta rečenica. Preostale tri mjere složenosti bile su kompozicijske mjere - broj složenih rečenica u odnosu na ukupan broj rečenica, broj imenica po rečenici i broj riječi po rečenici. Pronađena je značajna linearna promjena za svih pet mjera tijekom svih pet točaka u vremenu u kojima se vršilo ispitivanje. Složenost govora usmjerenog djetetu se povećavala linearno tijekom

čitavog raspona dobi u ovoj studiji. Pronađene razlike među skupinama sugerirale su da bi skrbnici mogli zadržati sličan poredak na određenim mjerama tijekom vremena. Na mjerama kvantitete govora poredak se nije održao, dok na mjerama složenosti (mjere kompozicije i mjere raznolikosti) jest. Dok se razina složenosti razlikovala, pronađen je zajednički obrazac porasta s obzirom na dob, koji je karakterističan za sve skupine bez obzira na stupanj obrazovanja skrbnika. Dakle, govor skrbnika pokazuje i dugotrajne obrasce jezičnog ponašanja i prilagodbe prema individualnim potrebama sugovornika. Dok skrbnici prilagođavaju složenost svog govora s obzirom na dob djeteta, to čine u određenom rasponu koji ih identificira kao pojedince. Razlike među skrbnicima pronađene su na razini grupa i povezane su s razinom obrazovanja. Skrbnici koji su imali veći stupanj obrazovanja više su govorili, koristili su složeniju sintaksu i pokazivali veću rječničku raznolikost.

1.2. Prosječna duljina iskaza

Iako se općenito smatra da su iskazi upućeni mlađoj djeci kraći i jednostavniji, pokazalo se da to nije uvijek slučaj. Rezultati istraživanja koje su proveli Sherrod i suradnici (1977) pokazuju da su iskazi upućeni djeci u dobi od 4 i 6 mjeseci duži i složeniji od onih upućenih djeci u dobi od 8 mjeseci. Ovi rezultati upućuju na zaključak da starija djeca više odgovaraju na majčine kraće i jednostavnije iskaze od složenijih. Razumijevanje maminskog govora djece u dobi od 8 mjeseci i njihovo odgovaranje na njega utječe na to da majke prilagođavaju složenost svog govora na temelju djetetovih reakcija. Zaključak proizašao iz ovog istraživanja, kako navode autori, je da je u početku razvoja, govor usmjeren djetetu karakteriziran visokom sintaktičkom složnošću. Kada dijete počne razvijati receptivne sposobnosti i pokazivati znakove razumijevanja, tada se i složenost iskaza smanjuje i prilagođava djetetovoj razini receptivnih sposobnosti u određenom trenutku razvoja. Kako dijete napreduje u razvoju jezičnih sposobnosti, tako se i složenost iskaza ponovno povećava. Dakle, složenost majčinih iskaza predstavlja U krivulju tijekom razvoja djetetovih jezičnih sposobnosti. Sukladno tome Cross (1979) također zaključuje da su majke u njegovom istraživanju bile osjetljivije na djetetove jezične sposobnosti nego na samu dob djeteta. Semantička proširenja i ponavljanja koja su bila dio iskaza majki pa tako posljedično i utjecala na njihovu duljinu, ovisе o razini jezične zrelosti djeteta i s porastom iste se smanjuju. Ako izostaje djetetov odgovor na majčin iskaz ili ako pokazuje znakove

nerazumijevanja, majka koristi ponavljanja. Relativno dobro formirani iskazi djeteta, u istraživanju koje je proveo Cross (1979), potaknuli su uvođenje semantički novih iskaza u odgovorima majke, a telegrafski iskazi djeteta izmamili su proširenja ili druge interpretativne odgovore. Također, samoponavljanja u govoru majki se povezuju s razinom djetetove receptivne nezrelosti.

Ipak, različiti su rezultati istraživanja. Tako je složenost govora mjerena prosječnom duljinom iskaza, u istraživanju koje je provela Snow (1977), bila jednaka u svim dobima te nijedna značajka maminskog govora nije pokazala naglu promjenu u razdoblju kad dijete počne govoriti. Promjene koje su se dogodile pojavile su se mnogo ranije, u dobi djeteta od otprilike 7 mjeseci. Ovi rezultati nisu u skladu s objašnjenjem da majke govore jednostavno i redundantno kao odgovor na znakove pažnje i razumijevanja od djeteta koje sluša govor. Snow predlaže objašnjenje da majke ostvaruju interakciju sa svojim djetetom koristeći konverzacijski model i da promjene u govoru majke odražavaju djetetovu rastuću sposobnost da funkcionira kao konverzacijski partner.

U svom istraživanju Snow (1977) je napravila kvantitativnu analizu govora dviju majki. Snimljene su interakcije majki s djecom, koje su uključivale hranjenje te neposredno prije ili neposredno poslije toga igru. Izračunata je prosječna duljina iskaza (PDI) kao ukupan broj riječi po aktivnosti (hranjenje, igra). Najčešće korišten pokazatelj sintaktičke složenosti, PDI, nije pokazala promjene u rasponu dobi od 15 mjeseci.

U govoru usmjerenom dojenčadi u dobi od 3 mjeseca, kako navodi Snow (1977) majke koriste kratke, jednostavne, djetetu usmjerene iskaze kao odgovore na djetetovo ponašanje. Dječja ponašanja poput podrigivanja, zijevanja, kihanja, kašljanja, gugutanja, osmijeha i smijeha izazivaju odgovor majki u obliku vokalizacija. Majke se referiraju na ova ponašanja imenovanjem ili koristeći relativno stereotipne, sadržajno vezane odgovore. Ovakva ponašanja nisu intencijska komunikacija, ali su direktno interpretabilna točnije mogu biti odgovorena kao da su odražavala namjeru komunikacije nečeg specifičnog. Dječja ponašanja koja nemaju kvalitetu signaliziranja nečeg nedvosmislenog o djetetovom stanju uma poput mahanja rukama i nogama, poskakivanja, pokreta glave ili plakanja ne funkcioniraju kao izmjene u konverzacijskim interakcijama.

Najupečatljivija promjena u dobi djece između 3 i 7 mjeseci očituje se u tome da dojenče postaje značajno aktivniji partner u konverzaciji. Upravo zbog toga, kako navodi Snow (1977) prosječna duljina iskaza majki drastično opada dok se učestalost izmjene govornika

(*speaker-switching*) istodobno povećava. Povećano sudjelovanje dojenčadi u interakcijama javlja se usprkos činjenici da se repertoar njihovih izmjena tek neznatno proširio te da su majke postale nešto zahtjevnije kada je riječ o vrstama vokalizacija koje prihvaćaju kao izmjene. Ne odgovaraju na sve vokalizacije, već samo na one "visoke kvalitete" poput vokalnog i konsonantskog brbljanja. Takva brbljanja bila su vrlo česta i izazivala su odgovore, često u formi imitacije. Dojenčad u ovoj dobi ima nešto veći repertoar motoričkih odgovora koji se mogu smatrati izmjenama. Majke tako mogu ponuditi odgovor kad dijete uzima zalogaj hrane, gleda u objekt ili ga traži. Iako je dojenčad aktivnija u izmjeni uloga u konverzaciji u dobi od 7 mjeseci, to im i dalje često ne uspijeva. Još uvijek su česta pitanja majki koja ostaju bez odgovora i komunikacijski popravci od strane majki poput odgovaranja na vlastita pitanja i pojednostavljivanje tih pitanja.

U dobi od 12 mjeseci priroda odgovora majki na vokalizacije djeteta se promijenila. Osim same imitacije djetetova brbljanja, majke ponekad proširuju ili pojašnjavaju brbljanje, implicitno prihvaćajući djetetovo brbljanje kao pokušaj proizvodnje riječi. Iako se priroda konverzacijskih izmjena nije znatno promijenila u dobi od 7 do 10 mjeseci, broj dijeljenih aktivnosti i količina vremena provedena u tim aktivnostima konstantno se povećavala u dobi od 3 do 12 mjeseci.

U dobi djeteta od 18 mjeseci majke ne samo da očekuju od svoje djece da sudjeluju i ostvaruju svoju izmjenu, već i da će pružiti prikladne odgovore. Iskazi majki sve više sadrže ispravljanja i točne odgovore koji uključuju ispravan izgovor i sadržaj. Svaka jasno izgovorena djetetova riječ, u slučaju jedne od dviju majki u istraživanju (Snow, 1977), pokretala je konverzacijsku izmjenu. Majka je čak prekidala razgovor koji je vodila s ispitivačem da bi odgovorila na riječ koju je dijete proizvelo. Djeca na mnoge načine pokreću nove konverzacije, primjerice djetetovo *puhanje nosa* majci posluži za pokretanje nove teme konverzacije. I kad majka nema što za reći o novoj temi konverzacije, nikad joj ne promakne odgovoriti barem ponavljajući djetetovu riječ. Majke djece u ovoj dobi, također ustraju na formama pristojnosti i odgovaraju na njih, primjerice ponude djetetu keks i traže od djeteta da prije nego uzme i pojede keks mora se zahvaliti. U toj dobi počinju sve više davati djetetu upute i usmjeravaju njegovo ponašanje. Majke vrlo učinkovito održavaju konverzaciju tako da prepuštaju izmjenu djetetu, prihvaćaju sve pokušaje riječi, slijede djetetove promjene predmeta konverzacije, ispunjavaju konverzaciju kad dijete ne uspije ostvariti svoju izmjenu i mijenjaju svoj iskaz dok ne izazove odgovor djeteta.

Dakle, semantička i sintaktička složenost maminskog govora najbolje se može objasniti željom majke da ostvari recipročnu komunikaciju sa svojim djetetom. Prosječna duljina iskaza odnosno najčešća mjera sintaktičke složenosti govora, kako predlaže Snow (1977) ovisi o prirodi same interakcije majke i djeteta, više nego o djetetovoj dobi.

Pretpostavku da je maminski govor prilagođen promjenjivim potrebama djeteta koje uči jezik podržavaju i rezultati istraživanja koje je proveo Ko (2012), koji navodi da rezultati njegova istraživanja moguće odražavaju pomoćnu ulogu koju upravo maminski govor ima u usvajanju jezika.

Također se mogu pronaći objašnjenja koja sugeriraju da je maminski govor izravna posljedica majčine želje da olakša usvajanje jezika svome djetetu. Dakle, ako maminski govor ima podržavajuću (*tutorial*) ulogu u usvajanju jezika, za očekivati je da će u početku biti jednostavne semantičke prirode te da će postati sintaktički složeniji u fino podešenoj korespondenciji s djetetovom rastućom jezičnom sofisticiranošću. Maminski govor može pokazati kvantitativne promjene u vrijeme kada dijete počne reagirati na govor odraslih različito, primjerice otprilike u vrijeme kada dijete počne govoriti ili kada počne kombinirati riječi. Ideja je (Ko, 2012) da majke ne osjećaju potrebu prilagođavanja svog govora kada su djeca premala da bi razumjela govor. To čine kad dijete počne govoriti ili kad se čini da počinje procesirati sintaksu.

Istraživanje koje je proveo Ko (2012) imalo je za cilj provjeriti hipotezu da se promjene u maminskom govoru događaju u vrijeme kad dijete dostiže velike jezične prekretnice. Istraživao je razvojne promjene maminskog govora, osim sa zanimanjem za prosječnu duljinu iskaza, s posebno posvećenom pažnjom na brzinu govora majki. Prijašnja istraživanja su pokazala da majke usporavaju svoj govor, a objašnjenje se može pronaći u tome da to rade kako bi dijete dobilo više vremena za procesiranje jezičnih informacija. Tako je primjerice produžavanje završnog sloga iskaza implementirano u pretjeran oblik maminskog govora što može dojenčadi pružiti važne informacije o sintaktičkim sastavnicama u govoru koji čuju. Prema ovoj hipotezi, koja je dio teorije poznate kao *Prosodic Bootstrapping Hypothesis* (Soderstrom, 2003), može se pretpostaviti da majke mijenjaju svoju govornu brzinu ovisno o sintaktičkom aspektu razvoja djetetova jezika kako bi modulirale razinu za otkrivanje tragova sintaktičkih granica. Longitudinalno praćenje brzine maminskog govora pruža priliku za promatranje potencijalno promjenjive upotrebe graničnih tragova za otkrivanje sintaktički relevantnih jedinica u govoru.

Rezultati provedenog istraživanja (Ko, 2012) pokazuju da se brzina maminskog govora rapidno povećala u ranim fazama proizvodnje govora djeteta do određene točke u razvoju. Čini se da je dobní raspon u kojem se javlja ta određena točka prilično širok. Ako se eliminira najmanja i najveća moguća vrijednost, ostaje raspon dobi djeteta od 24 do 29 mjeseci. U tom rasponu smanjuje se brzina govora majke.

Iako je brzina govora majke najniža na početku govorne produkcije njezina djeteta, rezultati provedenog istraživanja ne pružaju dokaze koji podržavaju hipotezu da maminski govor počinje s najnižom brzinom govora te se kontinuirano ubrzava kroz predverbalno razdoblje. Glavno obilježje maminskog govora, kada je riječ o brzini govora, nije u njegovom sporom tempu, koliko u njegovim dinamičnim promjenama koje se pojavljuju ubrzo nakon što dijete počne kombinirati riječi, u razdoblju otprilike od 24 do 29 mjeseci, a moguće i u razdoblju oko njihova početka govora. Ovi nalazi stoga upućuju na to da bi studije usvajanja jezika trebale obratiti pozornost na dinamičnu prirodu maminskog govora i djetetovog govora budući da priroda podataka može biti vrlo različita ovisno o tome radi li se o predverbalnoj fazi, ranoj fazi verbalne produkcije ili fazi kombinacije više riječi tijekom razdoblja djetetova usvajanja jezika.

Rezultati istraživanja kojeg su proveli Papoušek, Papoušek i Haekel (1987), koji ukazuju na kraću prosječnu duljinu iskaza i više verbalnih ponavljanja nego što je dotad bilo izvješteno u istraživanjima govora usmjerenog dojenčadi, razilaze se s dotadašnjom idejom da je prosječna duljina iskaza konzistentna tijekom prvih 18 mjeseci djetetove dobi (Snow, 1977). Navode da su iskazi upućeni dojenčadi u dobi od 3 mjeseca iznimno jednostavni zbog nedostatka sintaktički relevantne strukture kao i konkretnog vokabulara, a s porastom dobi se usložnjavaju.

Kada se sažmu rezultati dosadašnjih istraživanja koja su se bavila obilježjima maminskog govora, s posebnim zanimanjem za njegovu složenost, iz njih proizlazi nekoliko zaključaka. Jedan je da je govor majke usmjeren djeci vrlo rane dobi i na samom početku njihova jezičnog usvajanja, zapravo i složeniji nego što se dotad smatralo (Sherrod i suradnici, 1977). Ova tvrdnja potkrijepljena je i kasnijim objašnjenjem (Ko, 2012) da majke ne osjećaju potrebu prilagođavanja svog govora kada su djeca premala da bi razumjela govor. Majke intuitivno pojednostavljaju svoj govor tek nakon što dijete počne pokazivati znakove razumijevanja odnosno nakon što spoznaju jezične sposobnosti svoga djeteta (Cross, 1979). Također, promjene u obilježjima maminskog govora koje se događaju tijekom vremena,

moгуće je objasniti i rastućim sposobnostima djeteta da sve više sudjeluje kao partner u konverzaciji s majkom (Snow, 1977) te željom same majke da ostvari komunikaciju sa svojim djetetom.

Kako su rasla istraživanja maminskog govora, tako se širio i opseg interesa za njegova obilježja i njegovu ulogu u procesu usvajanja jezika kod djece. Tako su provedena i neka istraživanja koja su imala za cilj pronaći poveznicu između obilježja maminskog govora i jezičnog usvajanje djece te njihovih kasnijih jezičnih sposobnosti. Tako Paavola, Kunnari, Moilanen i Lehtihalmes (2005), nakon provedenog istraživanja kojim su htjeli neka obilježja maminskog govora odrediti kao prediktore ranog komunikacijskog i jezičnog razvoja djeteta, donose zaključak da će djeca koja su u početnom razdoblju usvajanja jezika ipak imati više koristi od jednostavnije strukture majčina iskaza.

1.3. Sadržaj iskaza

Od ranog razdoblja usvajanja jezika, djeca se razlikuju u veličini vokabulara i stupnju jezičnog razvoja. Različite teorije usvajanja jezika te varijacije objašnjavaju različitim uzrocima. Interakcionistička perspektiva učenja jezika naglašava važnost djetetovih ranih iskustava i socijalnih interakcija za jezično usvajanje (Peterson, McCabe, 1994). Jedan od najvažnijih okolinskih faktora koji igra ulogu u jezičnom usvajanju svakako je jezični unos koji proizlazi iz govora usmjerenog djetetu. Dok postoje mnogi dokazi da su obilježja komunikacije između roditelja i djeteta povezana s djetetovim kasnijim razvojem rječnika, različite studije stavljaju fokus na različite mjere ulaznog jezika i često je teško odrediti koji bi se učinci različitih mjera trebali razmatrati zajedno (Rowe, 2012). Neki istraživači sugeriraju da je čista količina govora bitna, dok drugi smatraju da specifična vrsta govora odnosno rječnička sofisticiranost te rječnička raznolikost igraju važnu ulogu.

Kada se promišlja o sadržaju iskaza majki i vrstama riječi koje koriste u svom govoru usmjerenom djeci, lako se da zaključiti da majke svojoj djeci mnogo imenuju. To čine intuitivno i sa željom da njihova djeca usvoje jezik pa ih često eksplicitno podučavaju novim riječima. Vrlo često uspješno koriste svaku priliku za imenovanje objekata, osoba i/ili radnji u djetetovoj okolini, a posebno onih koji su zaokupili djetetovu pažnju.

Majke svojim govorom na različite načine privlače djetetovu pažnju, a zatim i odgovaraju na znakove pažnje koje dijete pokazuje. Tako se odvija dvosmjerna komunikacija, koju majka inicira i ostvaruje bez obzira na to što dijete još uvijek nema namjeru komunicirati. Majke primjerice za privlačenje i održavanje djetetove pažnje često koriste glagole poput glagola *pogledati* i *vidjeti* u drugom licu - *pogledaj* i *vidi* (Schaffer, Hepburn i Collis, 1983).

Snow (1977) analizira konverzacijske izmjene oslanjajući se na konverzacijski model kojeg predlažu Sacks, Schegloff i Jefferson (1974). Hipoteza da majke koriste konverzacijski model u interakciji sa svojom dojenčadi počiva na dvije pretpostavke; da majke pokušavaju prenijeti djetetu specifične informacije te da primaju ili pokušavaju primiti specifične informacije od djeteta. Konverzacijski model razlikuje se od ostalih komunikacijskih modela po tome što je recipročan. Zbog toga je posebno zanimljivo što majke odabiru ovaj model interakcije s djecom koja imaju još uvijek vrlo ograničene komunikacijske sposobnosti. Da je majkama jedina svrha da im je dijete tiho, mirno, zadovoljno i pažljivo, onda bi im više pričale priče, pjevale pjesmice, recitirale, pričale besmislice i razmišljale na glas. No, majke skoro uopće ne koriste monolog. Izostanak monologa može se objasniti pretpostavkom da se govor majki ostvaruje prema modelu konverzacije u interakciji sa svojom dojenčadi. Čak i kad majke pjevaju pjesmice ili recitiraju uspavanke, kako navodi Snow (1972) to čine kao dio igre u kojoj i dijete igra ulogu.

Cross i Morris (1980) proveli su studiju koja je imala za cilj istražiti glavne hipoteze o odrednicama maminskog govora. Pokušala se razjasniti uloga djetetovih jezičnih sposobnosti, djetetove dobi te njegove sposobnosti da sudjeluje kao partner u konverzaciji. Majke i njihov govor usmjeren djeci u dobi 3-6 mjeseci i djeci u dobi 10-12 mjeseci, koja su u predjezičnoj fazi usvajanja jezika, uspoređivan je s govorom majki usmjerenom djeci u dobi 22-28 mjeseci, koja koriste jezik. Ova usporedba imala je za cilj testirati hipotezu (Snow, 1977) da ne postoji razlika u maminskom govoru između dvije grupe djece koja su u predjezičnoj fazi usvajanja jezika te se htjelo ispitati postoji li razlika između ovih dviju grupa i grupe starije djece koja se koriste jezikom. Spontana konverzacija majki i djece u njihovim domovima je snimana te su napravljeni audio i video zapisi. Majke su dobile uputu da izaberu najdraže igračke svoje djece i da se igraju s djecom. Mjerene su sintaktička složenost i duljina iskaza, sadržaj iskaza, tip rečenica (deklarativi, imperativi, interogativi), primjerenost iskaza, mjere tečnosti, mjere konverzacije i značajke referiranja (*ovdje-sada dijete, ovdje-sada mama, ovdje-sada ostali i ne ovdje-sada*).

Usporedbe ove tri grupe ukazale su na razlike koje podržavaju hipotezu da se najveće promjene u govoru majke javljaju u razdoblju kada dijete počinje razumijevati i koristiti jezik. Najveće razlike pronađene su između govora majki usmjerenog dojenčadi i govora majki usmjerenom dvogodišnjacima. U nekoliko kategorija pronađene su i razlike u govoru usmjerenom jednogodišnjacima i dvogodišnjacima, a rijetko su pronađene pouzdane razlike između dviju grupa u kojima su bila djeca koja su u predjezičnoj fazi usvajanja jezika. Potvrđeno je da se majke obraćaju dojenčadi jednostavnijim jezikom, postavljaju više pitanja i češće se referiraju na ovdje i sada teme nego što je to slučaj u govoru usmjerenom odraslima.

2. PROBLEM ISTRAŽIVANJA

2.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog diplomskog rada jest opisati jezična obilježja maminskog govora usmjerenog djeci u dobi 3-24 mjeseca. Opisat će se obilježja jezika kojim se majke koriste u obraćanju svojoj djeci i obilježja komunikacije majki, s naglaskom na promjene tih obilježja s porastom dobi djeteta.

2.2. Istraživačka pitanja

U skladu s definiranim ciljem, postavljena su sljedeća pitanja:

Kako se mijenja prosječna duljina iskaza majki porastom kronološke dobi djeteta?

Kako se mijenja ukupan broj pojavnica i različenica u govoru majki porastom kronološke dobi djeteta?

Kako se mijenja udio vrste riječi u govoru majke porastom kronološke dobi djeteta?

Kako se mijenja omjer funkcija verbalnih iskaza majki porastom kronološke dobi djeteta?

Kako se mijenja tema iskaza majki porastom kronološke dobi djeteta?

Kako se mijenja učestalost prizivanja pažnje imenom djeteta porastom kronološke dobi djeteta?

Kako se mijenja omjer komunikacijskih funkcija majki porastom kronološke dobi djeteta?

Kako se mijenja uporaba gesti u komunikaciji majki s djecom porastom kronološke dobi djeteta?

3. METODE ISTRAŽIVANJA

3.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 14 parova majki i djece dobi 3-24 mjeseca. Djeca su podijeljena u pet dobnih skupina: 3-6 mjeseci, 7-9 mjeseci, 10-12 mjeseci, 18 mjeseci i 24 mjeseca (Tablica 1). Djeca su izjednačena po spolu pa je u uzorku djece bilo 7 dječaka i 7 djevojčica. Sva djeca iz uzorka, s izuzetkom samo jednog djeteta, su jedino dijete u obitelji. Samo jedno dijete (dob djeteta 11 mjeseci) je jedno od dvoje djece u obitelji i drugo po rođenju. Od ukupno 14 majki, 11 ih ima visoku stručnu spremu (VSS), a 3 majke višu stručnu spremu (VŠSS).

Što se tiče bračnog statusa, sve majke iz uzorka žive u zajednici, bilo bračnoj ili partnerskoj.

Tablica 1. *Socio-demografski podatci djece koja su sudjelovala u istraživanju.*

ID	SPOL DJETETA	DOB (MJESECI)	DOBNA SKUPINA	STUPANJ OBRAZOVANJA MAJKE	UKUPAN BROJ DJECE	REDOSLIJED ROĐENJA DJETETA
S1	Ž	3	1	VSS	1	1
S2	M	5,5	1	VSS	1	1
S3	M	5	1	VSS	1	1
S4	Ž	7,5	2	VSS	1	1
S5	M	8,5	2	VSS	1	1
S6	Ž	10	3	VSS	1	1
S7	M	11	3	VŠSS	2	2
S8	M	11	3	VŠSS	1	1
S9	Ž	17	4	VSS	1	1
S10	Ž	18	4	VSS	1	1
S11	Ž	18	4	VSS	1	1
S12	M	23	5	VSS	1	1
S13	M	24	5	VŠSS	1	1
S14	Ž	24	5	VSS	1	1

3.2. Postupak ispitivanja

Majke su ispunile socio-demografski upitnik u kojem su postavljena pitanja o stupnju obrazovanja, bračnom statusu, broju djece u obitelji te redoslijedu rođenja djeteta.

Ispitivanje se odvijalo tako da su snimane polustrukturirane interakcije majki i djece u njihovom prirodnom okruženju, u njihovim domovima. Majke su dobile odabrane igračke (vidi Tablicu) uz uputu da predstave nove igračke svojoj djeci. Na ovaj način, uz odabrane igračke, stvoreni su jednaki uvjeti za sve majke i djecu. Na početku ispitivanja majkama je rečeno da se ispituje kako djeca prihvaćaju nove igračke, stvaraju li zanimanje za nove objekte koje im majke nude te na koji način ih istražuju točnije na koji način se igraju s njima. Snimljene interakcije naknadno su analizirane.

Tablica 2. Prikaz igračaka korištenih u strukturiranim aktivnostima (slike preuzete iz Brand, Baldwin i Ashburn, 2002).

Predmet	Opis radnje
	Loptica s pipcima lijepi se za stol i stvara vakuum, a podizanje loptice stvara zvuk (pop).
	„Iskrivljeni crv“ neonskih boja, okreće se u različitim smjerovima i može se odvojiti i ponovo spojiti.
	„Roza/narančasta zmija“ može se rastegnuti, a dva prstena klize naprijed nazad s jedne na drugu stranu.
	Šarena vodilica s kuglicama se okreće, a kuglice kroz rupe padaju iz jednog u drugi žlijeb i stvaraju zvuk zvečke.
	Šarena loptica „skočica“ stavlja se u prozirnu veću kuglu i u kombinaciji mogu se kotrljati po stolu.

3.3. Postupak analize

Za svaku snimku napravljen je transkript. Transkribirani su verbalni iskazi majki. Osim samih transkripata i verbalnih iskaza majki, posebna pozornost posvećena je i maminskom gestovanju odnosno gestama koje su majke koristile u komunikaciji s djecom, s razlikovanjem pojavljivanja gesti i gesti uparenih s govorom. Naglasak u analizi je promjena obilježja maminskog govora ovisno o dobi djeteta.

3.4. Varijable

Varijable ovog istraživanja predstavljaju mjere jezičnih i komunikacijskih obilježja majki:

- **Prosječna duljina iskaza (PDI)** kako ju je opisao Brown (1973) jedna je od mjera koja pokazuje prosječnu duljinu iskaza izraženu kroz ukupan broj riječi po broju iskaza.
- **Ukupan broj poavnica.** Sve riječi su se brojale onoliko puta koliko su se pojavile, što znači da nakon što se pojavila neka riječ koja je potom označena i izbrojena kao riječ, svaki sljedeći put kad se pojavila brojala se jednako tako kao nova riječ. Granice među iskazima proizvoljno su definirane s obzirom na prozodijska obilježja samog govora i postojanje barem jednog označivača radnje po jednom iskazu odnosno jednog glagola po iskazu, s tim da je ovdje potrebno naglasiti da su prirodne pauze među iskazima i intonacija predstavljale ključan čimbenik i imale prednost u određenju granica među iskazima.
- **Broj poavnica prema vrsti riječi.** Sve poavnice u transkriptu potom su se razlikovale s obzirom na **vrstu riječi**. Tako su poavnice podijeljene na **imenice, glagole i pridjeve**. Sve imenice brojale su se u svakom broju i padežu, kao i pridjevi te glagoli u svakom broju i rodu.
- **Ukupan broj različenica.** Nadalje, osim poavnica brojale su se i **različnice** odnosno različite riječi u transkriptu. Dakle kad bi se riječ prvi put upotrijebila i nakon što je bila označena kao različita riječ, više se nije brojala kao nova riječ kad se ponovno pojavila ili kad se pojavila u drugačijim oblicima.

- **Funkcije verbalnih iskaza.** Funkcije verbalnih iskaza majki kategorizirane su prema istraživanju od Paavole (2006) (Tablica 3). Za ovo istraživanje korištene su samo kategorije koje su u izvornom istraživanju bile najviše zastupljene. Tako su verbalni iskazi majki podijeljeni u osam kategorija: *Upute, Upozorenja, Privlačenje pažnje, Imenovanje, Umetci, Pitanja, Potvrđivanje* i *Ostale funkcije*.

Tablica 3. Funkcionalne kategorije majčinih verbalnih iskaza (prema Paavola, 2006).

KATEGORIJA	DEFINICIJA
Upute i upozorenja	Izjave koje usmjeravaju ili sprječavaju djetetovo ponašanje/ fizičke aktivnosti (<i>Baci loptu mami; Pazi!</i>)
Privlačenje pažnje	Izjave koje privlače djetetovu pažnju (<i>Vidi. Vidiš li ono tamo?</i>)
Imenovanje	Iskazi koji sadrže jednu riječ ili riječ kojoj prethodi pokazivanje (<i>Lopta; To je lopta</i>)
Umetci	Riječi koje ne prenose nikakvo referencijalno značenje i čini se da se koriste kao automatski odgovor (<i>uh oh; Mm</i>)
Pitanja	Pitanja koja potiču odgovor da/ne; osim izgrađivanja konverzacijske strukture (engl. <i>turn-taking</i>), njima se nešto opisuje (<i>Je li to lopta?</i>)
Pitanja	Pitanja kojima se želi potaknuti određena struktura (vokalizacija ili riječ) (<i>Što je to? Kako kaže psić?</i>)
Potvrđivanje	Izjave koje se slažu s prethodnim iskazom ili aktivnosti djeteta (<i>Da; Hmhm – s uzlaznom intonacijom</i>)
Ostale funkcije	Direktna i trenutna imitacija cijele ili dijela djetetove vokalizacije ili djetetovog pokušaja da kaže neku riječ

- **Komunikacijske funkcije** su također bile predmet istraživanja. Komunikacijske funkcije mogu se svrstati u imperativne i deklarativne (Ljubešić i Capanec, 2012). Imperativne funkcije koriste se za ostvarivanje nekog cilja. Tako majke koriste imperativne funkcije kad traže nešto od djeteta i kad žele usmjeriti njegovo ponašanje. Deklarativne funkcije imaju za cilj dijeljenje iskustva s komunikacijskim partnerom. Osim imperativa i deklarativa, komunikacijske funkcije su i interogativi odnosno pitanja. Učestalost upitnih formi operacionalizirana je na da/ne pitanja kojima se zahtijeva akcija i koja često slijede kao potvrda djetetovog prethodnog iskaza te na ostala pitanja kojima se intrinzično privlači pozornost i koja često za cilj imaju podučiti dijete nečemu (Snow, 1977). Tako bi primjerice pitanje *Hoćeš sad ti?* spadalo u prvu skupinu, dok bi pitanje *Što je to?* ili *Koje je boje?* spadalo u drugu skupinu interogativa. Dakle, tri glavne kategorije komunikacijskih funkcija su *imperativi, deklarativi i interogativi*, a interogativi su podijeljeni u dvije potkategorije – *interogativi da/ne i interogativi ostalo*.
- **Učestalost prizivanja djetetove pažnje imenom.** Posebno je izdvojena funkcija prizivanja pažnje djeteta imenom, budući da je to jedna od najčešćih funkcija uporabe djetetova imena (Durkin i sur., 1982).
- **Tema iskaza** ispitivala se kroz značajke referiranja. Htjelo se ispitati koliko učestalo se majka u svom govoru referira na dijete i njegove trenutne aktivnosti, koliko na samu sebe i na to što ona sama radi, a koliko se referira na druge osobe i objekte koji su prisutni u okolini. Nadalje, značajke referiranja (Cross, 1979) razlikuju se prema referiranju majke na ono što se događa upravo ovdje i sada u ovom trenutku te na referiranje na osobe, objekte i/ili događaje koji nisu prisutni u okolini u ovom trenutku (ne ovdje - sada). Iskazi su tako kategorizirani na: *ovdje-sada dijete, ovdje-sada mama, ovdje-sada ostali i ne ovdje-sada*.
- **Uporaba gesta i njihove pojavnosti s verbalnim iskazima.** Pretpostavka je da majke uparuju geste s govorom s ciljem podupiranja svojih verbalnih iskaza. Geste su također predstavljale područje interesa jer nije dovoljno istraženo i opisano njihovo pojavljivanje uz maminski govor (Maričić, Kelić i Capanec, 2012), a sastavni su dio komunikacije.

Majke su se razlikovale prema količini vremena utrošenog na pokazivanje igračaka i njihove namjene djeci. Zbog toga se i duljine snimki razlikuju, a posljedično tome i količina govora majki. Tako su neki podatci izraženi po minuti cjelokupne snimljene interakcije – podatci o uporabi gesta, o uporabi djetetova imena te podatci o ukupnom broj pojavnica i različnica. Ostali podatci izraženi su kao udio u ukupnom broju iskaza – udio vrste riječi u iskazima, udio pojedinih funkcija verbalnih iskaza, udio tema u iskazima i udio komunikacijskih funkcija u iskazima majke.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

4.1. Prosječna duljina iskaza

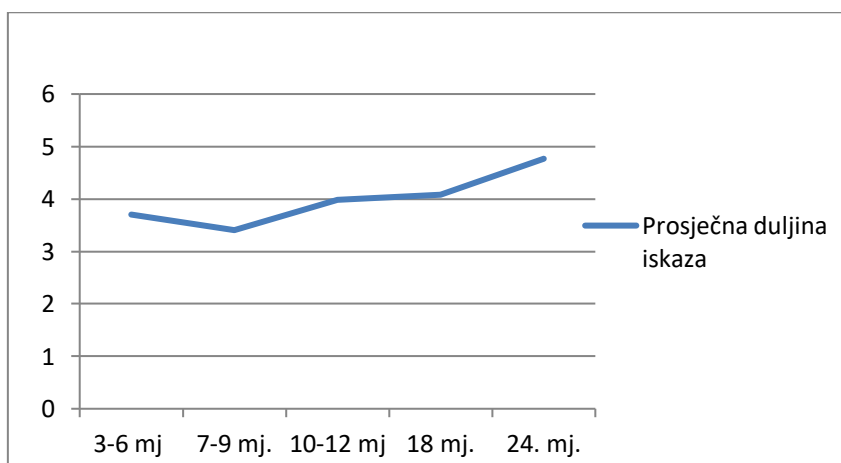
Podatci o prosječnim duljinama iskaza majki iz ovog istraživanja prikazani su u Tablici 4 i na Slici 1.

Iz podataka je vidljivo da prosječna duljina iskaza majki raste s porastom djetetove dobi. Ovaj nalaz u skladu je s rezultatima brojnih istraživanja, primjerice rezultatima istraživanja koje su proveli Papoušek, Papoušek i Haekel (1987) te Huttenlocher i suradnici (2007). Međutim, kao što je već spomenuto, rezultati istraživanja o prosječnoj duljini iskaza majki često su oprečni. Tako rezultati nekih prijašnjih istraživanja ukazuju na drugačije obrasce (primjerice Sherrod i suradnici 1977).

Tablica 4. *Prosječna duljina iskaza majki.*

Dobna skupina		Prosječan ukupan broj iskaza	Prosječna duljina iskaza
3-6 mj.		88.33	3.7
7-9 mj.		59	3.4
10-12 mj.		76.67	3.98
18 mj.		49	4.08
24 mj.		70.67	4.77
UKUPNO (sve dobne skupine)	M	68.73	3.99
	SD	15.28	0.51
	Min.	49	3.4
	Max.	88.33	4.77

Slika 1. *Prosječna duljina iskaza majki u odnosu na dob djeteta.*

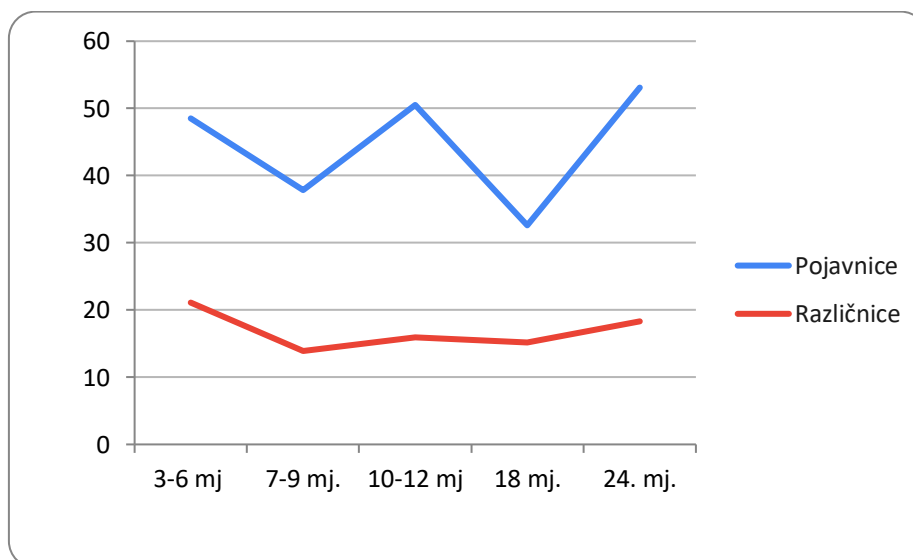
4.2. Ukupan broj pojavnica i razliĉnica

Oslanjajući se na rezultate istraŹivanja, primjerice istraŹivanja koje je proveo Rowe (2012), koji sugeriraju da su, ovisno o djetetovoj dobi, jednako vaŹne i koliĉina i kvaliteta govora majki za djetetovo jeziĉno usvajanje, za potrebe ovog istraŹivanja brojao se ukupan broj pojavnica i razliĉnica. Podatci su prikazani u Tablici 5 i na Slici 2.

Tablica 5. Ukupan broj pojavnica i različnica (po minuti).

Dobna skupina		Pojavnice	Različnice
3-6 mj.		48.5	21.1
7-9 mj.		37.8	13.9
10-12 mj.		50.5	15.9
18 mj.		32.6	15.2
24 mj.		53.1	18.3
UKUPNO (sve dobne skupine)	M	44.5	8.84
	SD	16.88	2.85
	Min.	32.6	13.9
	Max.	53.1	21.1

Slika 2. Ukupan broj pojavnica i različnica (po minuti) u odnosu na dob djeteta.

Što se tiče ukupnog broja riječi, najviša vrijednost pronađena je u dobnoj skupini od 24 mjeseca i iznosi 53.1 riječi po minuti. Usporedbe radi, brzina govora odraslih govornika u materinskome jeziku iznosi između 120 i 260 riječi u minuti (Marslen-Wilson 1973; Pimsleur i sur. 1977; Rivers 1981; Richards 1983; prema Kovač 2018). Dakle, može se donijeti zaključak da je maminski govor sporiji u odnosu na govor odraslih.

Ukupan broj riječi u govoru majke opada do dobi od 7 do 9 mjeseci, nakon toga raste do dobi između 10 i 12 mjeseci, kada počinje ponovno opadati do dobi od 18 mjeseci. Najmanje vrijednosti ukupnog broja riječi pronađene su u dobnoj skupini od 18 mjeseci, nakon koje se događa stalan rast.

Istraživala se i mjera rječničke raznolikosti ili sofisticiranosti. Zanimljivo je analizirati različite riječi koje majke koriste u svom govoru kada predstavljaju djeci nove igračke jer se međusobno razlikuju u odabiru riječi kojima opisuju iste igračke. No, isto tako koriste i mnogo istih riječi. Također je zanimljiva usporedba broja različitih riječi koje majke proizvode i njihovog ukupnog broja riječi. Ovi omjeri znatno se razlikuju među majkama, pa je broj pojavnica dvostruko, trostruko pa čak i četverostruko veći od broja različenica. Generalno se može reći da ukupan broj riječi značajno premašuje broj različitih riječi. Jedan od razloga je u tome što majke često koriste ponavljanja i iste riječi, ponekad u drugačijim oblicima. Također se može donijeti generalni zaključak da ne postoji proporcionalna veza između mjere rječničke raznolikosti i mjere ukupnog broja riječi. Dakle, više riječi ne znači nužno i više različitih riječi.

Rowe (2012) je proveo studiju koja je imala za cilj istražiti kako roditelji koriste sofisticirani rječnik i dekontekstualizirani jezik sa svojom djecom kako bi se odredilo mogu li ove mjere kvalitete ulaznog jezika objasniti kasniji rječnik više od same kvantitete govora kojoj su djeca izložena. Jedina mjera kvantitete bio je ukupan broj riječi odnosno pojavnica. Mjere kvalitete odnosile su se na rječničku raznolikost, rječničku sofisticiranost i dekontekstualizirane iskaze. Rezultati ove studije upućuju na to da su specifične mjere kvalitete ulaznog jezika povezane s djetetovim rječničkim znanjima u različitim točkama razvoja, čak i kad su varijable socioekonomski status i količina ulaznog jezika bile kontrolirane. Ovi rezultati su važni jer upućuju na to da nije kvantiteta samog govora najvažnija te da su važni i fini aspekti ulaznog jezika, a koji ovise o djetetovoj dobi i djetetovim jezičnim sposobnostima. Tako su mjere kvalitete ulaznog jezika pokazale najveću povezanost s djetetovim rječnikom kada su se mjerile u govoru usmjerenom djeci u dobi nakon druge godine. U dobi djeteta od 18 mjeseci

količina ulaznog jezika bila je najviše povezana s djetetovim rječnikom, kada su socioekonomski status i prethodno usvojene rječničke sposobnosti bile kontrolirane, a nijedna od drugih mjera ulaznog jezika nije objasnila dodatne varijacije u kasnijem rječniku kada je mjera količine ulaznog jezika bila kontrolirana. Učinak količine ulaznog jezika nije iznenađujuć jer su djeca u dobi od 18 mjeseci u ranoj fazi usvajanja rječnika pa je tako i veća količina ulaznog jezika sigurno bolja jer pruža povećanu i višestruku izloženost raznovrsnim riječima. Zanimljivo je da je u ovom istraživanju, upravo u dobi od 18 mjeseci pronađena najmanja količina riječi u govoru majke, a koja se najviše povezuje s kasnijim rječnikom djeteta.

Međutim to ne znači da ne postoje druge mjere kvalitete ulaznog jezika koje bi bile važne u ovoj dobi. Primjerice, kako predlaže Rowe (2012), specifični aspekti interakcije, poput epizoda združene pažnje ili uporaba gesti za isticanje značenja različitih riječi mogle bi biti više odgovarajuće mjere kvalitete za ranije faze jezičnog razvoja od mjera rječničke sofisticiranosti i dekontekstualiziranog jezika.

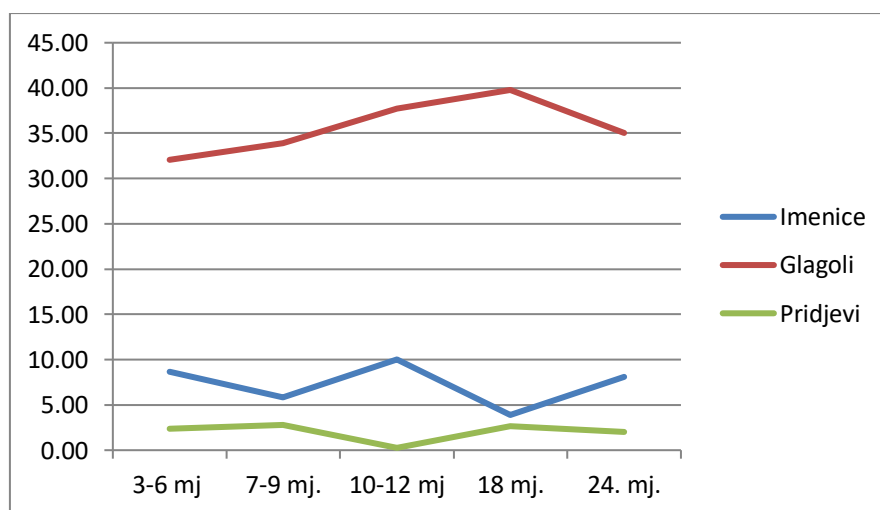
4.3. Broj pojava prema vrstama riječi

S obzirom na to da su za potrebe ovog istraživanja, majke trebale privući pažnju svoje djece i preusmjeriti ju na odabrane igračke, a uzevši u obzir i podatke iz literature (Schaffer, Hepburn i Collis, 1983) koji naglašavaju da majke za privlačenje i održavanje djetetove pažnje često koriste glagole poput glagola *pogledati* i glagola *vidjeti* u drugom licu - *pogledaj* i *vidi*, bilo je za očekivati da će njihovi iskazi sadržavati popriličan broj glagola. No, zanimljivo je da dobiveni podatci upućuju da udio glagola znatno i višestruko premašuje udio ostalih vrsta riječi, točnije imenica i pridjeva, što je prikazano u Tablici 6 i na Slici 3. Učestalost vrste riječi izražena je u postotcima (%) i označava udio određene vrste riječi u ukupnom broju iskaza.

Tablica 6. *Udio vrste riječi u iskazima majke.*

Dobna skupina		Imenice (%)	Glagoli (%)	Pridjevi (%)
3-6 mj.		8.64	32.07	2.36
7-9 mj.		5.82	33.92	2.79
10-12 mj.		10.02	37.75	0.26
18 mj.		3.89	39.78	2.67
24 mj.		8.11	35.03	2.05
UKUPNO (sve dobne skupine)	M	7.27	35.71	2.03
	SD	2.43	3.07	1.03
	Min.	3.89	32.07	0.26
	Max.	10.02	39.78	2.79

Slika 3: *Udio vrste riječi u pojavnicama u odnosu na dob djeteta izražen u postotcima.*

Kada prezentiraju igračke djetetu, majke ih nerijetko samo jednom imenuju, neke od igračaka nazivaju samo igračkama, bez specifičnog označavanja, a ponekad ih uopće ne imenuju, već ih odmah počnu opisivati. Opisuju ih najviše koristeći se glagolima i brojnim ponavljanjima. Dakle, ovako velik udio glagola u svakoj od interakcija rezultat je težnje majki za privlačenjem djetetove pozornosti i višestrukog korištenja glagolima *vidjeti* i *pogledati* u drugom licu. Osim toga, tijekom prezentacije igračaka ponajviše se referiraju na radnje koje se mogu izvesti odabranim igračkama. Udio glagola u iskazima majki doživljava vrhunac u dobi od 18 mjeseci. Zanimljivo je da se majke mnogo više referiraju na radnju nego na izgled i svojstva odabranih igračaka, što se očituje i u znatno malom udjelu pridjeva.

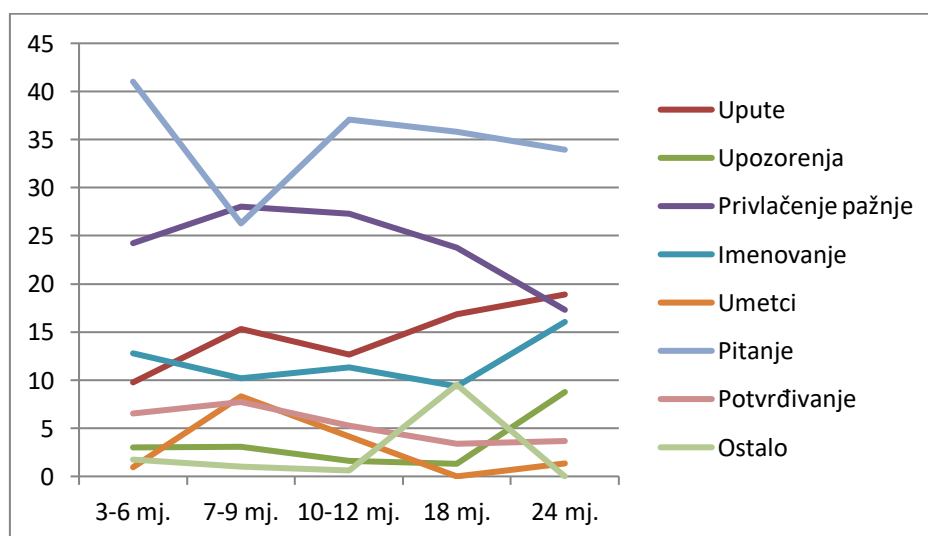
4.4. Funkcije verbalnih iskaza

Podatci o udjelu najčešćih funkcija verbalnih iskaza majki prikazani su u Tablici 7 i na Slici 4. Učestalost pojedinih funkcija izražena je u postotcima (%) i označava udio određene funkcije verbalnog iskaza u ukupnom broju iskaza.

Tablica 7. Udio pojedinih funkcija verbalnih iskaza u iskazima majki (kategorizacija funkcija prema Paavola, 2006).

Dobna skupina	Upute (%)	Upozorenja (%)	Privlačenje pažnje (%)	Imenovanje (%)	Umetci (%)	Pitanje (%)	Potvrđivanje (%)	Ostalo (%)	
3-6 mj.	9.77	2.98	24.25	12.78	0.92	41.02	6.53	1.75	
7-9 mj.	15.32	3.06	28.03	10.22	8.32	26.28	7.73	1.02	
10-12 mj.	12.67	1.59	27.26	11.36	4.15	37.09	5.29	0.6	
18 mj.	16.85	1.31	23.78	9.36	0.00	35.78	3.39	9.53	
24 mj.	18.9	8.77	17.31	16.05	1.34	33.97	3.66	0.00	
UKUPNO (sve dobne skupine)	M	14.7	3.54	24.13	11.95	2.95	34.83	5.32	2.58
	SD	3.57	3.03	4.23	2.62	3.38	5.44	1.85	3.94
	Min.	9.77	1.31	17.31	9.36	0.00	26.28	3.39	0.00
	Max.	18.9	8.77	28.03	16.05	8.32	41.02	7.73	9.53

Slika 4. Funkcije verbalnih iskaza u odnosu na dob djeteta.

Najzastupljenija funkcija je *funkcija pitanje*. Najveći udio ove funkcije pojavljuje se u dobnoj skupini od 3 do 6 mjeseci. Visoka učestalost pitanja vrlo maloj dojenčadi često se navodi kao jedno od obilježja maminskog govora, što je potvrđeno i rezultatima istraživanja (primjerice Snow, 1977). To snažno sugerira da su objašnjenja maminskog govora kao odgovora na znakove pažnje i razumijevanja djeteta bila pojednostavljena i netočna. Snow (1977) nudi objašnjenje da je veći dio majčinih iskaza posvećen pokušaju izazivanja specifičnih odgovora od dojenčadi, poput gugutanja ili smijeha, što rezultira velikom količinom pitanja. Ovo potkrepljuje činjenica da se predmet majčinih iskaza mijenja čim su odgovori djeteta izazvani. Prirodu ovih ranih konverzacija određuje majka koja koristi pravila konverzacije, iako ih njeno dojenče još uvijek nije svjesno. Pokušaji majke da održi konverzaciju usprkos neadekvatnim konverzacijskim partnerima, očituju se u karakteristikama njenog govornog stila - njenoj responzivnosti, visokoj učestalosti pitanja ili učestalosti iskaza u kojima majka igra obje uloge odnosno sama odgovara na postavljena pitanja. Majka popravlja komunikacijske lomove odgovarajući u djetetovo ime ili parafrazirajući pitanje tako da se minimalan odgovor s djetetove strane može interpretirati kao izmjena. Visok udio pitanja pronašli su i Papoušek, Papoušek i Haekel (1987) koji također zaključuju da roditelji tretiraju dojenčad kao partnere sposobne komunicirati intencijski, iako to još uvijek nisu. Tako majke u svom govoru, osim što koriste pojednostavljenu sintaksu, konkretan vokabular i verbalna ponavljanja, postavljaju i mnogo pitanja.

Dosta je zastupljena i *funkcija privlačenja pažnje*. Najveći udio ove funkcije pojavljuje se u dobi od 7 do 9 mjeseci te zatim počinje opadati, što se može povezati s činjenicom da dječja pažnja postaje fleksibilnija te da djeca mogu samostalno biti duže usmjerena na aktivnosti. S obzirom na to da su dobile zadatak da predstave igračke djeci, majke su prvo morale privući pažnju svoga djeteta i zadržati dijete neko vrijeme usmjereno na majku i na novi objekt. Majkama to dolazi prirodno i one intuitivno znaju kako privući pažnju svoga djeteta. Tako Schaffer, Hepburn i Collis (1983) navode kako su majke u njihovom istraživanju uspješne u usmjeravaju djetetove pažnje na odabrane igračke u svim zadacima. Također majke vrlo uspješno koriste situacije u kojima je djetetova pažnja već usmjerena na neki objekt ili radnju te je dijete vizualno i/ili motorički uključeno u istraživanje objekta. Takve trenutke i kontekst poprate svojim govorom te ih tako koriste za stvaranje značenja što vodi k razumijevanju.

Slijedi *funkcija upute* koja pokazuje visok udio u dobnoj skupini djece od 7 do 9 mjeseci, pad u dobnoj skupini od 10 do 12 mjeseci te zatim rast sve do dobi od 24 mjeseca, u kojoj

pokazuje najveći udio. Veći udio uputa u verbalnim iskazima majki u ovim točkama razvoja može se povezati s djetetovim rastućim sposobnostima koje mu omogućuju da slijedi upute i pokaže određeno ponašanje.

Funkcija imenovanja, koja je najjači prediktor kasnijih receptivnih sposobnosti i ranog komunikacijskog ponašanja prema rezultatima istraživanja kojeg su provele Paavola, Kunnari, Moilanen i Lehtihalmes (2005) nije toliko zastupljena koliko je možda bilo očekivano, ali pokazuje rast nakon dobi od 18 mjeseci. Iznenađuje broj propuštenih prilika za imenovanjem u ovom istraživanju. Tako majke nisu imenovale sve odabrane igračke u svim slučajevima prilikom predstavljanja igračaka. Paavola i suradnici (2005) navode da su u njihovom istraživanju i da/ne pitanja poslužila u svrhu funkcije imenovanja ili dodatnog opisivanja. Kasnije je pronađeno da količina da/ne pitanja također ima prediktivnu valjanost za rječničku proizvodnju djece. Taj podatak nas opet vraća na promišljanje o visokoj učestalosti *funkcije pitanje* tako da potiče na razmatranje pitanja služi li ta funkcija verbalnog iskaza majke ujedno i nekim drugim funkcijama koje se ostvaruju istodobno sa samim pitanjem. Pretpostavku da da/ne pitanja nisu sama sebi svrhom moguće je potkrijepiti i *funkcijom potvrđivanje* koja je pronađena u skoro svakoj od interakcija i pokazuje vrhunac u dobnoj skupini od 7 do 9 mjeseci. Majke dakle, u nekim slučajevima imaju potrebu potvrditi djetetu da su razumjele njegovo ponašanje i poruku koju ono šalje.

Funkcija upozorenja iznosi mali udio u iskazima majki, ali pokazuje porast nakon dobi od 18 mjeseci. U toj dobi djeca su sve aktivnija, hodaju i istražuju okolinu pa tako majke sve više upozoravaju djecu na određena ponašanja.

Također se analizirala se imitacija djetetovih iskaza te je svrstana je pod *funkciju ostalo* koja je uglavnom uključivala imitaciju djetetovog glasanja i vokalizacija. Nije primijećena u svim interakcijama, a u onima u kojima se pojavila iznosi vrlo mali udio cjelokupnih funkcija. Slična raspodjela je i s *funkcijom umetci* koja uključuje u iskaz umetnute pjesmice, brojalice i slično te pokazuje vrhunac u dobi djeteta od 7 do 9 mjeseci. Imitacija djetetovih iskaza raste nakon dobi od 12 mjeseci i doživljava vrhunac u dobi od 18 mjeseci, nakon koje pokazuje pad.

4.5. Tema iskaza

Jedna od sveprisutnih značajki maminskog govora koja je od samih početaka istraživana je pojava da majke stalno govore o djetetovim željama, potrebama i namjerama. Primjerice tako se uplakanoj dojenčadi nude specifične utjehe, kao da je zadatak majke da otkrije što dojenčad želi ili treba, a još uvijek nema tu sposobnost da tu želju i/ili potrebu verbalizira. Majke tako često umjesto njih samih verbaliziraju te želje i potrebe.

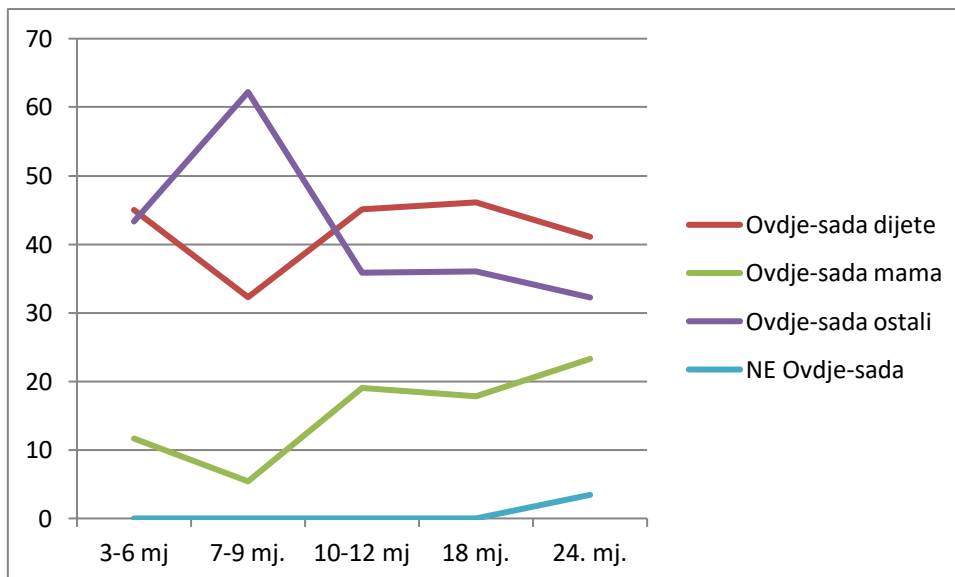
Zbog toga se u ovom istraživanju pažnja posvetila temi iskaza odnosno značajkama referiranja majki, s pretpostavkom da se majke referiraju najčešće na osobe, objekte i/ili radnje koje su prisutne u okolini odnosno referiraju se na ono što je, kako se često naziva u literaturi, *ovdje i sada*. Tako su iskazi majki podijeljeni na iskaze koji se referiraju na *ovdje i sada* i na iskaze koji se ne referiraju na *ovdje i sada*, već se referiraju na neke prijašnje ili buduće događaje i/ili na objekte i osobe koji nisu trenutno prisutni u okolini.

Podatci o temama majčinih iskaza prikazani su u Tablici 8 i na Slici 5. Izraženi su u postotcima (%) i označavaju udio određene teme u ukupnom broju iskaza.

Tablica 8. Tema majčinih iskaza.

Dobna skupina		Ovdje-sada dijete (%)	Ovdje-sada mama (%)	Ovdje-sada ostali (%)	NE Ovdje-sada (%)
3-6 mj		45	11.62	43.37	0.00
7-9 mj.		32.28	5.41	62.21	0.00
10-12 mj		45.14	19.03	35.83	0.00
18 mj.		46.11	17.86	36.03	0.00
24. mj.		41.04	23.28	32.24	3.44
UKUPNO (sve dobne skupine)	M	41.91	15.44	41.94	0.69
	SD	5.73	6.99	12.03	1.54
	Min.	32.28	5.41	32.24	0.00
	Max.	46.11	23.28	62.21	3.44

Slika 5. Tema majčinih iskaza u odnosu na dob djeteta.

Majke su se referirale isključivo na *ovdje i sada* i to sve do dobi djeteta od 23 mjeseca, u kojoj se prvi put jedna od majki referirala na nešto što nije bilo prisutno ovdje i sada. Takve značajke referiranja na nešto što *nije ovdje i sada* pojavile su se još samo u dva slučaja, u dvoje djece dobi od 24 mjeseca. Primjerice jedna majka se u obraćanju djetetu u dobi od 24 mjeseca, pokazujući mu što može napraviti s odabranom igračkom, referirala na njima poznati svakodnevni objekt koji nije bio prisutan u tom trenutku u njihovoj okolini ("*Hoćeš zalijepiti za staklo? Kako mi svoju četkicu za zube zalijepimo?*").

Iskazi koji se referiraju na *ovdje i sada* podijeljeni su na one koji se referiraju na dijete, na majku ili na nešto drugo primjerice odabranu igračku ili neki drugi objekt prisutan u okolini. Sve majke su se više referirale na dijete nego li na samu sebe. Brojni su iskazi poput *Gledaj mamu, vidi što mama ima, gle što mama radi* i slično. No, bez obzira na tu potrebu za privlačenjem djetetove pažnje, majke su se ipak više referirale na dijete, često govoreći o i opisujući njegove doživljaje, iskustvo, namjere, želje i osjećaje, a podatke o toj tendenciji majki nalazimo i u literaturi (primjerice Snow, 1977).

Majke se referiraju same na sebe najviše u dobi djece od 24 mjeseca. Referiranje na dijete pokazuje vrhunac u dobi od 18 mjeseci, a zatim počinje padati.

Zanimljiva je usporedba učestalosti referiranja na *dijete* i referiranja na *ostalo*. Najčešće se to *ostalo* odnosilo na same igračke, na koje su se majke također uglavnom više referirale nego na sebe same, najviše u dobi od 7 do 9 mjeseci. U čak tri slučaja (dob djeteta 3, 18 i 23 mjeseca) pronađen je identičan broj iskaza po minuti koji se referiraju i na *dijete* i na *ostalo*, što znači da su se tri majke u potpuno jednakoj količini referirale kako na *dijete*, tako i na *ostalo* iz okoline. Ovaj rezultat može se povezati s konkretnom uputom koju su majke dobile da predstave odabrane igračke svojoj djeci s ciljem ispitivanja na koji način će djeca prihvatiti te igračke pa su se jednako usmjerile i referirale u svom govoru na te igračke i na djecu kojoj su ih trebale predstaviti.

Dobiveni podatci o sadržaju iskaza majki koji se uglavnom odnosi na *ovdje i sada* teme, u skladu su s podacima iz prijašnjih istraživanja (primjerice Paavola i sur., 2005).

Kad se iskazi majki kategoriziraju s obzirom na to referiraju li se na dijete, majku, etikete ili akcije u okolini ili kombinaciju svega navedenog, kako navodi Snow (1977) onda je primijećen stalan pad u referiranju samo na dijete i stalan porast iskaza koji se referiranju na okolinu. U najranijoj dobi majke mnogo govore o djetetovim osjećajima i iskustvu

(primjerice *umorno, gladno, dosaduje se, gleda u nešto* i slično), a u kasnijoj dobi sve više govore o njegovim aktivnostima te objektima i događajima u neposrednoj okolini. Majke prilagođavaju svoj govor s obzirom na interes djece za objekte i aktivnosti izvan njih samih. Međutim, specifičan zadatak koji su majke dobile (da predstavljaju novi predmet) itekako je mogao utjecati na teme majčinih iskaza te tako povećati referiranje na *ostalo*.

U suštini, sav je govor majki bio sadržajno usmjeren prema djeci i njihovim aktivnostima ili smjeru njihove pažnje.

4.6. Uporaba djetetova imena

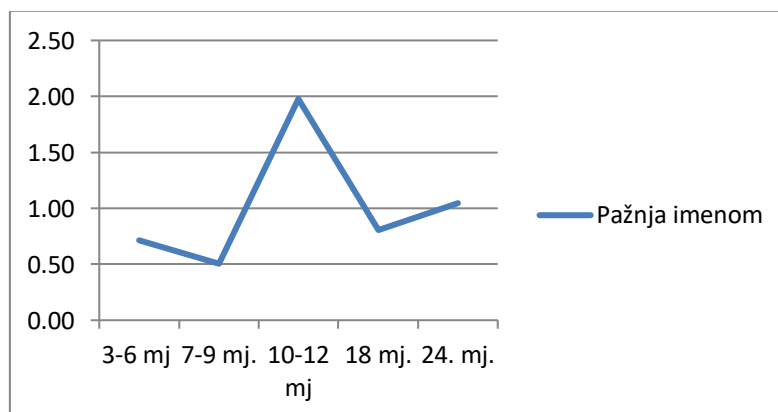
Majke iz ovog istraživanja pokazuju želju i imaju potrebu za stalnim privlačenjem djetetove pažnje. Osim što je ta pojava vidljiva na samim snimkama interakcija, analizom funkcija verbalnih iskaza majki je potvrđena. Već je spomenuto da su neke vrste riječi i neke riječi često u službi privlačenja djetetove pažnje. Istraženo je koriste li se majke i nekim drugim točno određenim riječima u tu svrhu. U tom promišljanju javlja se ideja da je moguće da majke također pokušavaju privući pažnju djeteta obraćajući mu se njegovim imenom.

Podatci o uporabi djetetova imena u svrhu privlačenja pažnje prikazani su u Tablici 9 i na Slici 6 i izraženi su kao brožane vrijednosti uporabe imena po minuti snimljene interakcije.

Tablica 9. Učestalost privlačenja djetetove pažnje uporabom imena (po minuti).

Dobna skupina		Pažnja imenom
3-6 mj		0.72
7-9 mj.		0.51
10-12 mj		1.98
18 mj.		0.81
24. mj.		1.04
UKUPNO (sve dobne skupine)	M	1.01
	SD	0.57
	Min.	0.51
	Max.	1.98

Slika 6. Prosječan broj iskaza (po minuti) kojima majka imenom privlači pažnju u odnosu na dob djeteta.

Iz prikazanih podataka vidljivo je da učestalost uporabe djetetova imena ne raste linearno s porastom djetetove dobi te da je najveća učestalost uporabe imena u dobi od 10 do 12 mjeseci.

Kad se promotre dobiveni podatci koji pokazuju koliko se puta u jednoj minuti majka obrati djetetu nazivajući ga imenom, može se zaključiti da je privlačenje pažnje uporabom djetetova imena češće u dobi od 10 do 12 mjeseci, taman u razdoblju kada se javljaju začeci leksičkog razumijevanja i združene pažnje, kao i intencijske komunikacije.

Durkin, Rutter i Tucker (1982) proveli su studiju u kojoj su analizirali interakcije majki i djece u dobi do dvije godine. Istraživali su čestotnost i funkciju uporabe djetetovog imena. S obzirom na dob djeteta, nisu pronađene razlike u čestotnosti uporabe djetetova imena, što upućuje na zaključak da ovaj fenomen nije osjetljiv na razinu jezičnog razvoja djece. Najčešće funkcije uporabe imena poslužile su za usmjeravanje djetetove pažnje i davanje uputa djetetu. Ovaj nalaz upućuje na zaključak da se majke obraćaju djetetu koristeći se njegovim imenom u komunikacijske svrhe, a ne u svrhu podučavanja jezika točnije, u ovom slučaju, podučavanja njegova imena.

Majke koriste djetetovo ime češće kada nije usmjereno na igračku, kako navode Schaffer, Hepburn i Collis (1983), dakle s ciljem usmjeravanja djetetove pažnje na igračku.

Durkin, Rutter i Tucker (1982) navode da se u razdoblju u kojem dijete još uvijek nije usvojilo dvočlane iskaze, koristi modificirana uporaba djetetova imena te pretpostavljaju da takva modificirana uporaba djetetovog imena posljedično utječe na rano usvajanje gramatičkih konstrukcija. Dakle, sve se više naglašava važnost socijalnih interakcija za jezično usvajanje. Veza između aspekata rane socijalne interakcije i jezičnog usvajanja je multidimenzionalna i nije stvorena isključivo za olakšavanje jezičnog usvajanja. Ponašanje roditelja i obilježja jezika koja imaju za cilj ispuniti socijalnu svrhu, često su odstupajući u lingvističkom smislu točnije sintaktičkom (Durkin, Rutter i Tucker, 1982). Tako se majke tijekom dijadičkih interakcija nerijetko obraćaju djetetu koristeći njegovo ime u neprikladnoj sintaksi. Objašnjenje ovakvih modifikacija je da su majke primarno motivirane i vođene željom za komunikacijom sa svojom djecom, a ne izravnim podučavanjem jezika.

4.7. Komunikacijske funkcije verbalnih iskaza

Komunikacija se odvija za različite funkcije/svrhe, kako kod djece, tako i kod odraslih.

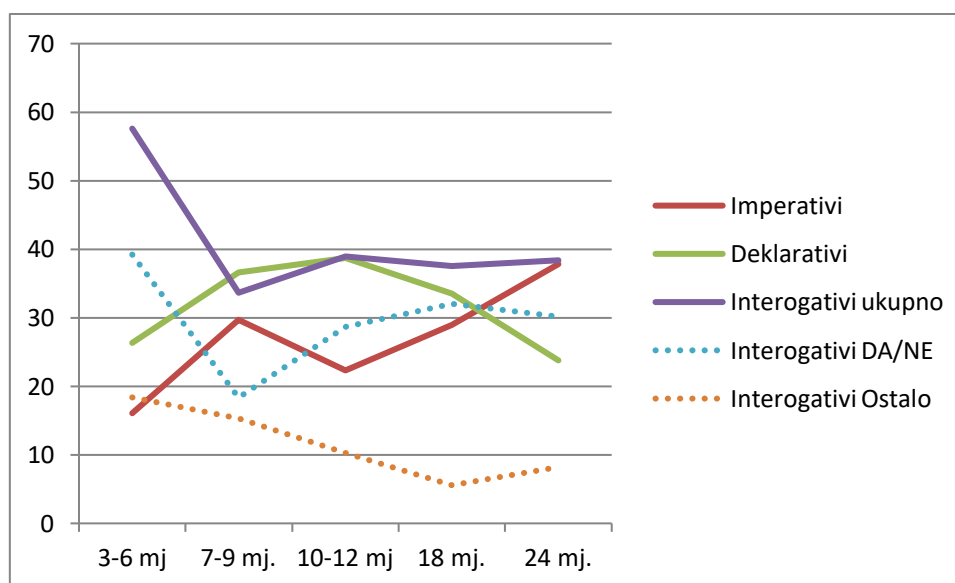
Tako i majke u komunikaciji sa svojom djecom komuniciraju za različite funkcije, što se odražava, između ostalog, i u govoru usmjerenom djetetu.

Promatrala su se i označavale funkcije za koje majke komuniciraju s djecom. Podijeljene su na imperative, deklarative i interogative. Podatci su prikazani u Tablici 10 i na Slici 7. Izraženi su u postotcima (%) i označavaju udio određene komunikacijske funkcije u ukupnom broju iskaza.

Tablica 10. Komunikacijske funkcije majčinih verbalnih iskaza.

Dobna skupina		Imerativi (%)	Deklarativi (%)	Interrogativi ukupno (%)	Interrogativi DA/NE (%)	Interrogativi Ostalo (%)
3-6 mj		16.07	26.33	57.60	39.22	18.38
7-9 mj.		29.71	36.65	33.65	18.35	15.29
10-12 mj		22.31	38.72	38.97	28.69	10.27
18 mj.		28.93	33.49	37.58	32.00	5.57
24 mj.		37.83	23.78	38.39	30.18	8.2
UKUPNO (sve dobne skupine)	M	26.97	31.79	41.24	29.69	11.54
	SD	8.21	6.49	9.38	7.52	5.23
	Min.	16.07	23.78	33.65	18.35	5.57
	Max.	37.83	38.72	57.6	39.22	18.38

Slika 7. Komunikacijske funkcije majčinih verbalnih iskaza u odnosu na dob djeteta.

Analizom funkcija dobiven je podatak o većem broju deklarativnih funkcija u odnosu prema imperativnim funkcijama, osim u dobi od 24 mjeseca. Sve do dobi od 24 mjeseca majke znatno više komuniciraju u deklarativne svrhe. To bi značilo da majke u prve dvije godine djetetova života, komuniciraju s djetetom u svrhu dijeljenja iskustava, komentiranja i usmjeravanja djetetove pažnje na okolinu i situacijski kontekst. To čine mnogo više nego što usmjeravaju djetetovo ponašanje tako da zahtijevaju nešto od djeteta, daju mu upute i upozoravaju ga. Ovi podaci u skladu su s već dobivenim podacima o funkcijama verbalnih iskaza majki i s podacima iz literature (Paavola i sur., 2005). Majke dakle, dok je dijete u predjezičnoj fazi usvajanja jezika, ali i nakon pojave prve riječi i početka govora, u znatnoj količini postavljaju djetetu pitanja, imenuju objekte i radnje iz okoline i privlače djetetovu pažnju dijeleći s djetetom svoje trenutno iskustvo, doživljaje, osjećaje, namjere i obogaćujući svoj govor brojnim komentarima.

Što se tiče interogativa, već je bilo riječi o tome kako majke često postavljaju pitanja, a sama *funkcija pitanje* najučestalija je pronađena funkcija među funkcijama verbalnih iskaza majki. Interogativi da/ne prednjače nad ostalima, što se može povezati s objašnjenjem kojeg nude Paavola i sur., (2005) da takva pitanja imaju funkciju dodatnog opisivanja ili imenovanja onoga o čemu se govori.

U dobi djeteta od 18 mjeseci počinju se događati promjene u omjeru imperativnih i deklarativnih funkcija u govoru majki. Tako jedna majka čije je dijete u dobi od 18 mjeseci i dalje ima više deklarativa od imperativa, dok druga majka čije je dijete u istoj toj dobi počinje pokazivati više imperativa od deklarativa. Preostale tri majke, jedna majka djeteta u dobi od 23 mjeseca i dvije majke čija djeca su u dobi od 24 mjeseca, komuniciraju znatno više za imperativne svrhe od deklarativnih. Objašnjenje ovog porasta imperativnih funkcija lako se može pronaći u činjenici da s porastom dobi djeteta, rastu i zahtjevi koje majke imaju od djece. Prirodno je da, kako dijete postaje motorički aktivnije, majke počinju pokazivati veću tendenciju usmjeravanja djetetova ponašanja. Osim toga kako rastu djetetove opće sposobnosti tako i roditelji potiču njihov daljnji razvoj te povećavaju zahtjeve na dijete. Tako majke daju više uputa za ponašanje svome djetetu te se više koriste zapovijedima i upozorenjima. U dobnoj skupini od 24 mjeseca majke češće komuniciraju za imperativne svrhe.

Ovi nalazi u skladu su s nalazima iz literature. Tako primjerice rezultati istraživanja koje su proveli Schaffer, Hepburn i Collis (1983) pokazuju da majke produžuju svoj iskaz kada se

obraćaju djeci od 18 mjeseci koristeći direktive, dok za obraćanje djeci od 10 mjeseci koriste kraće iskaze s manje direktiva. Dakle, s porastom djetetove dobi majke postavljaju veće zahtjeve na dijete i više traže akciju od djeteta.

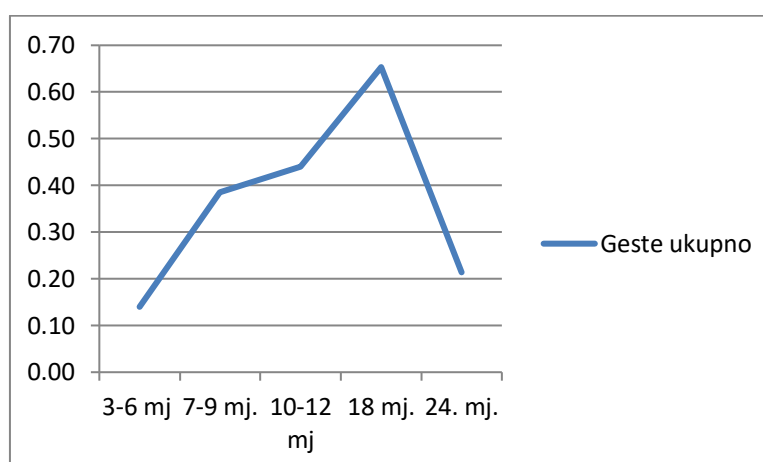
4.8. Geste

S pretpostavkom da je maminski govor integriran i ugrađen u neverbalni kontekst, analizirala se ukupna pojavnost gesti s posebnim zanimanjem za geste koje su uparene s govorom. Podatci su prikazani u Tablici 11 i na Slici 8.

Tablica 11. Broj gesti i broj gesti uparenih s govorom (po minuti).

Dobna skupina	Geste ukupno	Geste s govorom
3-6 mj	0.14	0.14
7-9 mj.	0.39	0.39
10-12 mj	0.44	0.44
18 mj.	0.65	0.65
24. mj.	0.21	0.21

Slika 8. Učestalost majčinih gesta (po minuti) u odnosu na dob djeteta.

Iz prikazanih podataka je vidljivo da nisu pronađeni iskazi koji se ostvaruju samo gestom (bez popratne verbalne podrške), a takvi iskazi se u istraživanju koje su provele Maričić, Kelić i Capanec (2012) pojavljuju vrlo rijetko, te čine svega 0,4% majčinih sveukupnih iskaza.

Majke iz ovog istraživanja ($M=0.37$, $SD=0.2$, $min.=0.14$, $max.=0.65$) najčešće potkrepljuju svoj govor gestom pokazivanja. Primijećene su geste *daj* i *još* te kontaktne geste, također uparene s govorom. U samo dva slučaja potpuno izostaje uporaba gesti (dob djeteta 3 mjeseca i 5 mjeseci).

Dosadašnja istraživanja učestalosti uporabe gesti i njihovih funkcija tijekom ranog jezičnog razvoja, kako navode Maričić, Kelić i Capanec (2012), pokazala su da geste najčešće podupiru poruku prenesenu verbalnim iskazom.

Autorice navode da se majke manje služe gestama u komunikaciji s djetetom negoli u komunikaciji s odraslom osobom. Geste koje su bile najzastupljenije u komunikaciji majki s djecom, u njihovom istraživanju, bile su deiktičke geste (geste kojima se usmjerava djetetova pažnja na nešto u prostoru). U ovoj skupini gesti najzastupljenija je bila gesta pokazivanja, što je u skladu s rezultatima iz ovog istraživanja. Autorice navode da učestalost uporabe geste pokazivanja u majke značajno korelira s veličinom djetetova rječnika. Velika zastupljenost deiktičkih gesti, koja je dvostruko veća u komunikaciji majke i djeteta nego li u komunikaciji odraslih (Maričić, Kelić i Capanec, 2012), može predstavljati važan element "maminskog gestovanja", koje predstavlja još jedan od alata za privlačenje djetetove pažnje. Maminskim gestovanjem se nastoji usmjeriti vizualna pažnja djeteta na ono o čemu se govori, bio to predmet ili događaj.

Podatci iz ovog istraživanja pokazuju malu učestalost uporabe gesti u komunikaciji majki s djecom, što se podudara s podacima iz prijašnjih istraživanja. Maričić, Kelić i Capanec (2012) navode da majke u komunikaciji s djecom reduciraju učestalost uporabe gesti u odnosu na komunikaciju s odraslima te da ih koriste ponajviše za funkciju privlačenja i održavanja djetetove pažnje, kao i za vizualno izdvajanje predmeta kojeg imenuju ili opisuju. Moguće objašnjenje ove smanjene uporabe gesti u komunikaciji s djecom, autorice nalaze u potencijalnom roditeljskom stavljanju naglaska na jezične iskaze. Roditelji to čine intuitivno u komunikaciji s djecom koja su na pragu progovaranja i u ranim fazama usvajanja jezika. Dakle, moguće je da majke intuitivno naglašavaju i pridaju važnost onome što dijete trenutno

usvaja i podupiru razvoj onih sposobnosti koje su potrebne za idući "korak" u djetetovom razvoju.

Tako uporaba gesti, uparenih s govorom, u ovom istraživanju dostiže vrhunac u dobi od 18 mjeseci, što se može povezati s intuitivnim poticanjem usvajanja dvočlanih iskaza.

5. ZAKLJUČAK

U ovom diplomskom radu prikazani su nalazi istraživanja koje je provedeno s ciljem opisivanja maminskog govora usmjerenog djeci u dobi od 0-2 godine. Pregledom velikog broja istraživanja u svijetu na ovu temu dolazi se do zaključka da majke u komunikaciji s djecom koja su u razdoblju ranog jezičnog usvajanja i u razdoblju početka jezične proizvodnje, prilagođavaju svoj govor prema potrebama djeteta koje usvaja jezik. Majke to čine intuitivno, imajući osjećaja za djetetove trenutne sposobnosti razumijevanja u određenim točkama djetetova razvoja. Tako prilagođavaju svoj govor s obzirom na, u početku, još uvijek nezrele receptivne sposobnosti djeteta i njegovu sposobnost da sudjeluje u komunikaciji. Majke su intuitivno vođene željom za ostvarenjem interakcije i komunikacije sa svojim djetetom pa se nerijetko ponašaju kao da je njihovo dijete sposobno komunicirati i sudjelovati aktivno kao partner u konverzaciji, dok ono to još uvijek nije, što se odražava u njihovom govoru usmjerenom djetetu. Takvim ponašanjem majki ostvaruju se komunikacijske izmjene. Majke dakle, pripisuju značenje ponašanjima koja dijete ne proizvodi namjerno i odgovaraju na ta ponašanja kao da su se javila sa svrhom komunikacije nečeg specifičnog. Odgovaraju na djetetova ponašanja glasnije govoreći, koristeći se prenaplašenom prozodijom, kratkim, jednostavnim iskazima i ponavljanjima te usporavajući svoj tempo govora. Na području Hrvatske gotovo da i nema istraživanja na ovu temu. Imajući sve navedeno na umu, glavni cilj ovog istraživanja bio je ispitati mijenja li se govor majki s porastom dobi djeteta, točnije smanjuje li se osjetljivost majki na zahtjeve za pojednostavljenim govorom kako rastu djetetove sposobnosti jezičnog razumijevanja te ovise li te promjene o individualnim karakteristikama majki.

Nalazi ovog istraživanja upućuju da se složenost govora, izmjerena kroz prosječnu duljinu iskaza, lagano linearno povećava s porastom dobi djeteta. Analizom pojedinih slučajeva može se donijeti zaključak koji je u skladu s podacima iz literature i nalazima prijašnjih istraživanja, a to je da majke prilagođavaju složenost svog govora s obzirom na dob djeteta,

ali to ipak čine u određenom rasponu koji ih identificira kao pojedince, dakle u rasponu unutar kojeg su sadržane individualne razlike samih majki.

Ovo istraživanje daje uvid u zajedničke obrasce komunikacijskih i jezičnih obilježja govora nekoliko majki iz uzorka koji je poprilično ujednačen prema socio-demografskim karakteristikama.

Najvrednija spoznaja ovog istraživanja je da majke komuniciraju s djecom koja su u fazi jezičnog usvajanja, prvenstveno u svrhu privlačenja i održavanja djetetove pažnje.

Ta namjera majki očituje se u velikom udjelu glagola kojima se privlači djetetova pažnja, značajnom udjelu pitanja, uporabom djetetova imena za privlačenje njegove pažnje, odabirom tema koje se odnose isključivo na ono što je prisutno i što se odvija ovdje i sada te komunikacijom prvenstveno u deklarativne svrhe. Sva navedena obilježja također pronalazimo u podacima iz literature. Što se tiče neverbalne komunikacije majki koja se mjerila kroz uporabu gesti, pronađena je smanjena učestalost uporabe gesti. Manju učestalost uporabe gesti u komunikaciji majki s djecom u odnosu na komunikaciju s odraslima potvrđuju i rezultati prijašnjih istraživanja. Uporaba gesti također je u funkciji privlačenja i održavanja djetetove pažnje, a pronađena je isključivo uz govor, što odražava njenu ulogu u podupiranju govora.

Treba imati na umu ograničenja ovog istraživanja koja se očituju primarno u samoj kvaliteti i duljini trajanja snimki. Snimljene su polustrukturirane interakcije s odabranim igračkama u kojima su majke imale zadatak predstaviti igračke djeci. Iako majke često intuitivno same sebi zadaju takve zadatke pa stalno djeci nešto predstavljaju, privlače i usmjeravaju njihovu pažnju, to je situacija koja se razlikuje od stvarnih svakodnevnih interakcija majki s djecom, u tome da se te svakodnevne interakcije odvijaju prirodno i potpuno spontano.

Rezultati koji su se prikupili trebali bi poslužiti kao svojevrsne smjernice za daljnja istraživanja maminskog govora i potencijalno utjecaja koji ima u procesu jezičnog usvajanja te kasnije na djetetov rječnik i njegove jezične sposobnosti.

6. LITERATURA

1. Brand, R. J., Baldwin, D. A., i Ashburn, L. A. (2002). Evidence for “motionese”: modifications in mothers’ infant-directed action. *Developmental Science*, 5(1), 72–83. doi:10.1111/1467-7687.00211
2. Brown, R. (1973). Development of the first language in the human species. *American Psychologist*, 28(2), 97–106. doi:10.1037/h0034209
3. Brown, R. (1977). Uvod. U Snow C.E. i Ferguson C.A. (ur.): *Talking to children: language input and acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Cross, T. G. (1979). Mothers’ speech adjustments and child language learning: some methodological considerations. *Language Sciences*, 1(1), 3–25. doi:10.1016/s0388-0001(79)80003-0
5. Cross, T. G., Morris, J. E. (1980). Linguistic feedback and maternal speech: comparisons of mothers addressing infants, one-year-olds and two-year-olds. *First Language*, 1(2), 98–121. doi:10.1177/014272378000100202
6. DeCasper, A., Fifer, W. (1980). Of human bonding: newborns prefer their mothers’ voices. *Science*, 208(4448), 1174–1176. doi:10.1126/science.7375928
7. Durkin, K., Rutter, D. R., Tucker, H. (1982). Social interaction and language acquisition: motherese help you. *First Language*, 3(8), 107–120. doi:10.1177/01427237820030080
8. Huttenlocher, J., Vasilyeva, M., Waterfall, H. R., Vevea, J. L., Hedges, L. V. (2007). The varieties of speech to young children. *Developmental Psychology*, 43(5), 1062–1083. doi:10.1037/0012-1649.43.5.1062
9. Ivšac, P. (2003). Rani komunikacijski razvoj. U Ljubešić M. (ur.): *Biti roditelj: model dijagnostičko-savjetodavnog praćenja ranoga razvoja dječjeg razvoja i podrške obitelji s malom djecom*. (str. 85-104). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
10. Ko, E.-S. (2012). Nonlinear development of speaking rate in child-directed speech. *Lingua*, 122(8), 841–857. doi:10.1016/j.lingua.2012.02.005

11. Kovač, M.M. (2018). Usporedba brzine govora u materinskome hrvatskome (L1) i stranome engleskome (L2) jeziku. *Fluminensia*, 30(1), 77-96. <https://doi.org/10.31820/f.30.1.8>
12. Ljubešić, M. i Capanec, M. (2012). Rana komunikacija: u čemu je tajna?. *Logopedija*, 3(1), 35-45. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/123819>
13. Maričić, A., Kelić, M. i Capanec, M. (2012). Učestalost i funkcije majčinih verbalnih iskaza i gesta u ranom jezičnom razvoju. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 48(1), 44-54. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/79017>
14. Paavola, L., Kempainen, K., Kumpulainen, K., Moilanen, I. I Ebeling, H. (2006). Maternal sensitivity, infant co-operation and early linguistic development: Some predictive relations. *European Journal of Developmental Psychology*, 3(1), 13–30. doi:10.1080/17405620500317789
15. Paavola, L., Kunnari, S., Moilanen, I., Lehtihalmes, M. (2005). The functions of maternal verbal responses to prelinguistic infants as predictors of early communicative and linguistic development. *First Language*, 25(2), 173–195. doi:10.1177/0142723705050341
16. Papoušek, M., Papoušek, H., Haekel, M. (1987). Didactic adjustments in fathers' and mothers' speech to their 3-month-old infants. *J Psycholinguist Res* 16, 491–516.
17. Peterson, C., & McCabe, A. (1994). A Social interactionist account of developing decontextualized narrative skill. *Developmental Psychology*, 30, 937–948.
18. Rowe, M. L. (2012). A longitudinal investigation of the role of quantity and quality of child-directed speech in vocabulary development. *Child Development*, 83(5), 1762–1774. doi:10.1111/j.1467-8624.2012.01805.x
19. Sacks, H., Schegloff, E., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn taking in conversation. *Language*, 50, 696-735. <http://dx.doi.org/10.2307/412243>
20. Schaffer, H. R., Hepburn, A., Collis, G. M. (1983). Verbal and nonverbal aspects of mothers' directives. *Journal of Child Language*, 10(02). doi:10.1017/s0305000900007807
21. Sherrod, K. B., Friedman, S., Crawley, S., Drake, D., Devieux, J. (1977). Maternal language to prelinguistic infants: syntactic aspects. *Child Development*, 48(4), 1662. doi:10.2307/1128531

22. Snow, C. E. (1972). *Mothers' speech to children learning language*. *Child Development*, 43(2), 549. doi:10.2307/1127555
23. Snow, C. E. (1977). The development of conversation between mothers and babies. *Journal of Child Language*, 4(01).
24. Soderstrom, M. (2003). The prosodic bootstrapping of phrases: evidence from prelinguistic infants. *Journal of Memory and Language*, 49(2), 249–267. doi:10.1016/s0749-596x(03)00024-x
25. Tomasello, M. (2003). *Constructing a language: a usage-based theory of language acquisition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

POPIS TABLICA

Tablica 1: Socio-demografski podatci djece koja su sudjelovala u istraživanju.....	14
Tablica 2: Prikaz igračaka korištenih u strukturiranim aktivnostima (slike preuzete iz Brand, Baldwin i Ashburn, 2002)	16
Tablica 3: Funkcionalne kategorije majčinih verbalnih iskaza (prema Paavola, 2006).....	19
Tablica 4: Prosječna duljina iskaza majki.....	22
Tablica 5: Ukupan broj pojavnica i različenica (po minuti)	24
Tablica 6: Udio vrste riječi u iskazima majki	27
Tablica 7: Udio pojedinih funkcija verbalnih iskaza u iskazima majki (kategorizacija funkcija prema Paavola, 2006)	29
Tablica 8: Tema majčinih iskaza.....	33
Tablica 9: Učestalost privlačenja djetetove pažnje uporabom imena (po minuti)	36
Tablica 10: Komunikacijske funkcije majčinih verbalnih iskaza	39
Tablica 11: Broj gesti i broj gesti uparenih s govorom (po minuti)	42

POPIS SLIKA

Slika 1: Prosječna duljina iskaza majki u odnosu na dob djeteta.....	22
Slika 2: Ukupan broj pojavnica i različenica (po minuti) u odnosu na dob djeteta	24
Slika 3: Udio vrste riječi u pojavnicama u odnosu na dob djeteta izražen u postocima ...	27
Slika 4: Funkcije verbalnih iskaza u odnosu na dob djeteta	29
Slika 5: Tema majčinih iskaza u odnosu na dob djeteta.....	33
Slika 6: Prosječan broj iskaza (po minuti) kojima majka imenom privlači pažnju u odnosu na dob djeteta	36
Slika 7: Komunikacijske funkcije majčinih verbalnih iskaza u odnosu na dob djeteta	39
Slika 8: Učestalost majčinih gesta (po minuti) u odnosu na dob djeteta.....	42

